

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Навчально-науковий інститут публічного управління та адміністрування

кафедра публічного управління та адміністрування

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри публічного
управління та адміністрування
_____ О.Н. Євтушенко
“ _____ ” _____ 2024 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У
СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОАТЛАНТИЧНОГО КУРСУ

Керівник: Доктор юридичних наук,
професор
Коваль Алла Анатоліївна

Рецензент: Старший викладач
Верба Світлана Миколаївна

Виконав: студентка VI курсу групи 636 МЗ
Скребцова Софія Костянтинівна

Спеціальності: 281 «Публічне управління та
адміністрування»

ОПП: «Державна служба»

Миколаїв – 2024 рік

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. СТАН ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА І МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	9
1. Стан вивчення проблеми.....	9
2. Характеристика джерел.....	13
3. Методологічні засади дослідження.....	16
РОЗДІЛ 2. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ.....	20
1. Організаційно-правові та інституційні засади державної політики національної безпеки України.....	20
2. Виникнення системи створення концептуальних засад державної політики національної безпеки України.....	25
3. Вплив Революції Гідності на зміну поглядів суспільства щодо ролі НАТО в забезпеченні національної безпеки України.....	31
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ЄВРОАТЛАНТИЧНОГО КУРСУ УКРАЇНИ.....	36
1. Аналіз нормативно-правової бази України щодо євроатлантичного курсу.....	36
2. Позиція НАТО щодо російської агресії проти України.....	41
3. Перспектива та переваги отримання повного членства України в НАТО.....	47
РОЗДІЛ 4. ВПЛИВ ПОВНОМАШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ НА ПРОЦЕС ЄВРОАТЛАНТИЧНОГО КУРСУ УКРАЇНИ.....	55
1. Особливості узгодження позицій держав-членів НАТО щодо бачення України як повноправного члена НАТО.....	55
2. Україна як гарантія європейської безпеки.....	59
3. Результати Вільнюського саміту НАТО у 2023 році та гарантії безпеки для України.....	64

ВИСНОВКИ.....	3
СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ.....	69
	73

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

НАТО – Організація Північноатлантичного договору

МЗС – Міністерство закордонних справ

ЄС – Європейський Союз

РНБО – Рада національної безпеки та оборони України

ЗСУ – Збройні сили України

США – Сполучені Штати Америки

ООН – Організація Об'єднаних Націй

ПДЧ – План дій щодо членства

ВСТУП

Актуальність теми. Геополітичні пріоритети та національні інтереси є основою для формування державної безпеки та зовнішньої політики. Сьогодні головними національними інтересами України є збереження державної незалежності, захист національних цінностей і культурної самобутності, забезпечення добробуту і безпеки українського народу, розвиток економічного, культурного і соціального прогресу. Становлення та зміцнення суверенітету України тісно пов'язане з її участю та представництвом у світовому цивілізаційному просторі. У зв'язку з цим для України важливим є співробітництво з іншими державами та міжнародними організаціями на основі принципів взаємовигідного співробітництва та просування національних інтересів України.

Розвиток державної політики в сфері євроатлантичної інтеграції України є особливо високою в умовах глобальних викликів та геополітичних змін. Вступ України до Організації Північноатлантичного договору (НАТО) є стратегічною метою, закріпленою в Конституції України, зокрема в преамбулі, де зазначено прагнення України до європейської та євроатлантичної інтеграції. Це прагнення стало основою для формування відповідної зовнішньополітичної стратегії, яка не лише сприяє розвитку стабільної безпекової політики, але й активно впливає на зовнішні відносини.

Зміцнення євроатлантичного курсу є важливим елементом внутрішньої політики України, оскільки воно передбачає проведення комплексних реформ в оборонній, економічній, політичній та соціальній сферах. Зміни до Конституції були внесені 7 лютого 2019 року, щоб відобразити євроатлантичний курс України. Конституція України чітко визначає євроатлантичний курс як стратегічних напрямків державної політики, що у свою чергу, зобов'язує уряд та органи влади приймати рішення, спрямовані на інтеграцію країни в європейську систему колективної безпеки. Це передбачає адаптацію законодавства до стандартів НАТО, посилення оборонної спроможності та участь у міжнародних миротворчих ініціатив.

Наразі євроатлантичний курс країни відображає не лише зовнішньополітичні амбіції держави, але й відповідає на виклики безпеки, зокрема на агресію з боку Російської Федерації. У 2022-2030 роках Україна матиме найтіснішу співпрацю з Альянсом. Дослідження на цю тему є вкрай важливим для ширшого розуміння того, що означає для України співпраця з Альянсом.

Які перспективи відкриває членство України в Організації Північноатлантичного договору (НАТО) не лише з точки зору нормативно-правової бази, а й з точки зору суспільно-політичної трансформації України? Зростаюча потреба у співпраці між Україною та її союзниками зумовлена безпрецедентним рівнем співробітництва між європейськими країнами та формуванням нової безпекової стратегії, яка передбачає можливість збереження європейської архітектури безпеки та подолання нових загроз, пов'язаних зі збройною агресією Росії проти України. Вступ до НАТО є основним механізмом забезпечення стабільності і безпеки в регіоні, а також надійним гарантом суверенітету та територіальної цілісності країни.

Про важливість цієї теми свідчать численні аналітичні матеріали щодо євроатлантичного курсу та нові документи, пов'язані з формуванням політики національної безпеки на рівні міністерств та центральних органів виконавчої влади.

Мета магістерської роботи: розглянути проблему забезпечення національної безпеки України, підкресливши роль євроатлантичного курсу як ключового чинника зміцнення обороноздатності, протидії зовнішнім загрозам та оцінити результати виконання стратегічних програм та планів співробітництва.

Завдання дослідження: відповідно до мети було визначено наступні завдання:

1. Дослідити стан вивчення проблеми.
2. Представити аналіз опрацьованих джерел.
3. Описати методологічні засади дослідження.
4. Визначити організаційно-правові та інституційні засади державної

політики національної безпеки України.

5. Дослідити виникнення системи створення концептуальних засад державної політики національної безпеки України.

6. Проаналізувати вплив Революції Гідності на зміну поглядів суспільства щодо ролі НАТО в забезпеченні національної безпеки України.

7. Здійснити аналіз нормативно-правової бази України щодо євроатлантичного курсу.

8. Проаналізувати позицію НАТО щодо російської агресії проти України.

9. Проаналізувати перспективу та переваги отримання повного членства України в НАТО.

10. Дослідити особливості узгодження позицій держав-членів НАТО щодо бачення України як повноправного члена НАТО.

11. Проаналізувати роль України як гаранта європейської безпеки.

12. Підсумувати результати Вільнюського саміту НАТО у 2023 році та гарантії безпеки для України.

Об'єктом дослідження є проблема формування реалізації державної політики у сфері забезпечення національної безпеки України в умовах інтеграції до євроатлантичного простору.

Предметом дослідження виступає стан та перспективи розвитку державної політики у сфері реалізації євроатлантичного курсу.

Хронологічні рамки роботи. Хронологічні межі визначалися з урахуванням комплексності політичних, економічних, політико-культурних та наукових чинників у процесі становлення відносин Україна-НАТО. Початковий рубіж досліджуваного періоду визначається 1994 р., коли Україною було підписано рамковий документ з НАТО «Партнерство заради миру», на якому будувались первинні сучасні відносини України з євроатлантичними партнерами. Верхня хронологічна межа роботи – 2023 р., коли було проведено Вільнюський саміт НАТО, під час якого створено раду Україна - НАТО, скасовано План дій щодо членства для України на шляху до Альянсу,

обговорено гарантії безпеки для України та окреслено подальшу співпрацю, зокрема в контексті протистояння проти російської агресії, між Україною та НАТО.

Територіальні межі дослідження. Територія держав НАТО та України.

Наукова новизна дослідження полягає у аналізі ролі євроатлантичного курсу у забезпеченні національної безпеки України, оцінці ефективності стратегічних програм співробітництва НАТО, виявленні нових викликів у їх реалізації та розробленні рекомендації щодо вдосконалення державної політики в цій сфері.

Науково-практична значущість дослідження полягає в дослідженні особливостей процесу євроатлантичного курсу України, викликів та кризових аспектів процесу євроатлантичного курсу.

Цінність отриманих результатів дослідження полягає у розробці практичних рекомендацій для вдосконалення державної політики, підвищення обороноздатності, адаптації законодавства до стандартів НАТО та зміцненні суспільної підтримки євроатлантичного курсу України.

РОЗДІЛ 1

СТАН ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА І МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Стан вивчення проблеми

Вивчення європейського та трансатлантичного шляхів України є актуальною темою для досліджень у галузі міжнародних відносин, історії та інших суміжних дисциплін. Останніми роками зростає інтерес до досліджень безпекових та геополітичних аспектів, зокрема європейських безпекових структур та процесу вступу України до Європи.

Серед теоретичних дослідників інтеграційних та євроатлантичних проектів у світі можна назвати Е. Хааса, який вивчав особливості інтеграційного процесу в Європі після Другої світової війни, Л. Ліндберга [68], Д. Ліндберга [69], Дж. Ліндберг [68] та Д. Мітрані «Система працюючого світу» [68].

Д. Мітрані, який написав «Систему робочого світу» [70], та А. Мілворт, який досліджував причини інтеграційних процесів та трансформацій у повоєнній Європі.

Серед дослідників, які працювали над практичною складовою, були М. Алексієвець та Я. Секо [1], які вивчали розвиток зовнішньої політики України та аналізували відносини України з США, ЄС, НАТО та Росією; Н. Андріянова, яка досліджувала особливості розвитку альянсу та трансформацію його організаційної структури [3], Е. Айлбейлі [2] розглянув вплив інтеграційних процесів на зовнішню політику незалежної України; С. Андрющенко [4] проаналізував особливості відносин з альянсом в Україні; Н. Андріянова [5] дослідила розвиток альянсу в Україні.

С. С. Віднянський детально дослідив особливості взаємодії між США, ЄС, Росією та Україною, приділивши значну увагу ролі України в контексті євроатлантичної інтеграції. Він також проаналізував відносини України НАТО, акцентуючи на ключових аспектах внутрішньої політики країни, що впливають на процес інтеграції.

Значна кількість досліджень присвячена політиці багатовекторності та впливу цієї політики на відносини України з її союзниками. Ця політика тривалий час реалізовувалася органами державної влади і вважалася найбільш прийнятним для України підходом до розбудови дипломатичних відносин з ключовими світовими акторами. Одним з таких досліджень є робота М. Вітряка [9], який розглянув особливості реалізації багатовекторної політики та проаналізував євроатлантичну спрямованість зовнішньої політики України.

Багато дослідників вивчають відносини України з Альянсом через призму зовнішньої ситуації та досвіду інших країн на євроатлантичному шляху. Зокрема, К. Ніколаєць [34] аналізує відносини між Україною та Альянсом протягом багатьох років та етапи розвитку самого Альянсу.

О. Кузьменко [36] провів дослідження щодо членства в НАТО через євроатлантичний процес. Зосередившись на посткомуністичних країнах, вона проаналізувала вплив російського фактору на шляхи країн Центральної та Східної Європи до членства в НАТО, проаналізувала вплив посткомуністичного членства на Альянс та узагальнила переваги, які отримала Болгарія після набуття членства в НАТО. Зокрема, В. Струтинський [48] досліджував вплив російського фактору на реалізацію євроатлантичного курсу України.

Дослідницька діяльність у сфері європейського та атлантичного маршрутів у зовнішній політиці України охоплює різні аспекти проблематики європейського та атлантичного маршрутів України. Серед них можна виділити наступні важливі аспекти:

- Історичні аспекти. Питанням формування євроатлантичного курсу України присвячено низку досліджень та опитувань. Ці дослідження включають аналіз подій та етапів розбудови відносин України з її союзниками, які вплинули на сучасну політику України щодо інтеграції в євроатлантичні структури. До таких досліджень можна віднести роботу Т. Мелешенко та І. Волошина [32], які запропонували класифікувати відносини України з союзниками за такими періодами: «становлення відносин та міжнародної суб'єктності», «період досягнень та очікувань», «період втоми та розчарувань» та «загострення внутрішньополітичних проблем».

Серед дослідників відносин Україна-НАТО був М. Алексієвець, який визначив хронологічний поділ дипломатичних і внутрішньополітичних процесів та їхній вплив на трансформацію відносин України з альянсом.

- Політичні аспекти. У дослідженні проаналізовано політичні реформи та рішення, спрямовані на поглиблення співпраці між Україною та євроатлантичною організацією. Зокрема, в ньому детально розглядаються внутрішні процеси в Україні, які вплинули на формування євроатлантичної політики. Вивченням євроатлантичного курсу України з політичної точки зору займаються такі автори: М. Вітряк, О. Гончаренко, Е. Лісцин, В. Вагапов, В. Денисов.

- Соціокультурний вимір. Соціокультурний вимір, зокрема ставлення українського суспільства до реалізації політики державної безпеки через повноправне членство в Союзі, загалом бачення безпекової та оборонної політики України, вплив засобів масової інформації на політичні настрої суспільства. До таких досліджень належать роботи В. Білого, І. Копиці, А. Зленка.

- Правові аспекти. До таких досліджень належать наукові праці, присвячені правовим аспектам євроатлантичного курсу України. Дослідження деталей організаційно-правового забезпечення та правового реформування України у сфері політики безпеки і оборони, в тому числі євроатлантичного курсу України. Цьому аспекту присвячена робота В. Гомоней [13], в якій описано хронологічний поділ відносин України з її союзниками. Зокрема, автор наголошує на особливостях процесу становлення євроатлантичного шляху, відході від концепції позаблоковості, налагодженні відносин між Україною та Альянсом та створенні передумов для вступу України до військово-політичного блоку.

- Геополітичні аспекти. Ця група досліджень включає аналіз співробітництва України з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО), зокрема з іншими країнами в контексті євроатлантичного курсу, та перспективи набуття повноправного членства в альянсі. До цієї групи належать дослідження І. Тодорова щодо розвитку відносин Україна-НАТО та їх

трансформації відповідно до нових викликів [51], О. Соскіна щодо співробітництва Україна-НАТО у зміцненні європейської та глобальної стабільності і безпеки [43], а також членство в альянсі як крок до членства в ЄС та дослідження І. Грицяка щодо можливості

У доповіді «Євроатлантичний вектор України» [17] досить повно викладено концепцію євроатлантичного курсу України. У роботі акцентується увага на зв'язку між українською ідентичністю та європейською ідентичністю, розкривається ставлення українського суспільства до євроатлантичного вектору та акцентується увага на перспективах набуття Україною повноправного членства в ЄС.

Таким чином, можемо зауважити, що дослідження питання національної безпеки України та процесу євроатлантичного курсу України привертає увагу багатьох вчених. Інтерес даної тематики пов'язаний із безпековими та геополітичними змінами, які є важливі для регіональної та світової політики. Такі дослідження сприяють кращому розумінню різних аспектів процесу курсу України в євроатлантичній структурі та можуть в майбутньому служити певним підґрунтям для розробки політик та стратегій.

2. Характеристика джерел

Досліджувана проблематика потребує ґрунтовного вивчення та опрацювання різних видів джерел. Аналіз матеріалів дає можливість якісно оцінити, вивчити та осмислити питання забезпечення національної безпеки України та визначити роль євроатлантичного курсу як однієї з основних гарантій національної безпеки України.

У ході дослідження було опрацьовано різні види матеріалів, що зумовило необхідність їх систематизації. Слід зазначити, що така систематизація матеріалів також була зумовлена специфікою дослідження, кількістю поставлених завдань та основними цілями.

Джерела, використані в ході дослідження, можна умовно поділити на такі

групи:

1. Законодавчі документи;
2. Нормативно-правова база євроатлантичного курсу України;
3. Заяви, промови та публічні виступи міжнародних акторів;
4. Матеріали дослідницьких та аналітичних центрів;
5. Офіційні веб-сайти організацій та установ;
6. Документи конференцій та самітів.

Законодавчі документи є однією з найважливіших груп досліджуваних джерел. До цієї групи належать основні законодавчі документи, які дозволяють простежити ціннісні зміни, пріоритети та реформи, що впроваджувалися на різних етапах, а також порівняти сучасну модель євроатлантичного курсу з її первісним виглядом. Зокрема, у цій роботі розглядаються наступні моменти. розглянемо: Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [18] - окреслює основні напрями зовнішньої політики України, включаючи співпрацю з НАТО. Закон України «Про основи національної безпеки України» [22] - визначає основні пріоритети національної безпеки України, включаючи співробітництво з НАТО.

З метою аналізу змін у поглядах держави на забезпечення національної безпеки України, зокрема змін у підходах до співробітництва України з НАТО, було проаналізовано Стратегію національної безпеки України 2007 року [44], Стратегію національної безпеки України 2012 року [45], Стратегію національної безпеки України 2015 року [46] та Стратегію національної безпеки України 2016 року [47]. України на 2015 рік [46] та Стратегія національної безпеки України на період до 2020 року [47]. Зокрема, проаналізовано базові документи, що визначають відносини між Україною та НАТО [16], [20], [52], [54].

Нормативно-правова база євроатлантичного курсу України

Для визначення правової бази євроатлантичного курсу України було проаналізовано «Рамковий документ “Партнерство заради миру”, підписаний Україною з НАТО у 1994 році; “Хартію про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору”, розроблену у 1997 році [54],

Декларація про внесення змін до Хартії про чітке партнерство, прийнята у 2009 році [16]; Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо зовнішньополітичного курсу України» [20].

Заяви, промови та публічні виступи міжнародних акторів.

Заяви та виступи міжнародних акторів дали можливість ознайомитися з основними принципами та пріоритетами сучасного європейського та атлантичного курсу України. Зокрема, було проаналізовано заяви Генерального секретаря НАТО Єнса Столтенберга [73], заяву міністрів закордонних справ країн-членів НАТО щодо України [42] та заяву Президента США Джо Байдена щодо України та НАТО [61].

Матеріали дослідницьких та аналітичних центрів

Наступний блок матеріалів - це матеріали аналітичних центрів. Ця група матеріалів містить незалежний якісний аналіз теми євроатлантичного шляху України, а також пропозиції щодо ключових тенденцій та фокусування на ключових питаннях і викликах, з якими Україна може зіткнутися або вже зіткнулася на євроатлантичному шляху, з іншими матеріалами. Також були проведені якісні дослідження. Зокрема, матеріали таких дослідницьких та аналітичних центрів: Інституту міжнародних відносин, Центральноєвропейського інституту та Національного інституту стратегічних досліджень.

Офіційні веб-сайти організацій та установ.

Ще одним важливим джерелом інформації стали офіційні веб-сайти організацій та установ. Ця група джерел дала можливість отримати вичерпну та актуальну офіційну інформацію з досліджуваної теми. Міністерство оборони України координує співробітництво з НАТО у сфері оборони і безпеки, здійснює підготовку та підтримку військового співробітництва.

Документи конференцій та самітів

У цьому дослідженні були використані комюніке Мадридського саміту НАТО 2022 року та Вільнюського саміту НАТО 2023 року. Ці джерела дозволили ознайомитися з офіційною риторикою країн-членів альянсу щодо НАТО та порівняти її з офіційними заявами окремих представників

військово-політичного блоку. Зокрема, ці матеріали дозволили з'ясувати загальну позицію Альянсу щодо поточної безпекової ситуації в євроатлантичному регіоні та сформулювати бачення підтримки України в її боротьбі проти російської агресії та як майбутнього повноправного члена Альянсу.

Аналіз джерельної бази дослідження дозволив всебічно вивчити формування євроатлантичного курсу України, його сучасний стан, виклики та перспективи. Завдяки цьому вдалося глибше зрозуміти риторику НАТО окреслити її можливості для подальшого розвитку.

3. Методологічні засади дослідження

Це дослідницьке завдання вимагає значного дослідження та аналізу різних видів джерел. Насамперед тому, що необхідно повно і всебічно сформулювати та виокремити феномен та основні риси євроатлантичного шляху в період незалежності України.

З 1991 по 2023 роки, особливо після повномасштабного російського вторгнення у 2022 році, ця подія стала переломним моментом у трансформації бачення Україною євроатлантичного курсу, ролі України в ЄС і НАТО, а також ролі НАТО і ЄС у міжнародних справах та їхнього майбутнього становища на міжнародній арені. Комплексний аналіз джерельної бази дозволив якісно оцінити та визначити, як трансформувався процес євроатлантичного курсу України.

Оскільки в цьому дослідженні аналізувалися різні типи матеріалів, необхідно класифікувати їх відповідно до загальноприйнятих принципів. Слід також зазначити, що класифікація таких джерел визначалася також специфікою дослідження, його численними завданнями та ключовими цілями.

Слід зазначити, що при написанні цієї роботи були використані наступні методи та підходи:

- Системний підхід дозволив всебічно та повно проаналізувати

інституційно-правову базу в контексті розбудови співробітництва між Україною та НАТО, проаналізувати кожен етап розвитку відносин та дослідити, як кожен з них вплинув на сучасний стан євроатлантичного курсу. Цей метод дозволив системно опрацювати та вивчити зміни у поглядах і підходах до забезпечення національної безпеки України та проаналізувати вплив внутрішньої політики в контексті боротьби з тероризмом.

- Аналітично-цілісний підхід дозволив здійснити цілісний аналіз та відстежити зміни у підходах України до забезпечення національної безпеки з 1991 року до сьогодні.

- Методом порівняльного правознавства проаналізовано зміни в правових та інституційних аспектах сфери безпеки і оборони України, зокрема в частині європейського та атлантичного курсу для дослідження етапів становлення відносин між Україною та НАТО, численних викликів і криз, з якими зіткнулася Україна, а також того, як ці виклики вплинули на погляди України на забезпечення своєї національної безпеки та її відносини з НАТО;

- Метод узагальнення дає конкретне і повне уявлення про євроатлантичний шлях України та його роль у забезпеченні національної безпеки України, його основні принципи, характеристики, кризові моменти і виклики, а також про те, як цей процес формувався протягом періоду незалежності з 1991 р. по теперішній час;

- Комплексний підхід: використовувався для загальних оглядів і досліджень процесу європейського розвитку та для аналізу комплексу причин взаємозалежних змін, що дозволило зрозуміти європейсько-атлантичну інтеграцію як цілісний процес з внутрішніми особливостями розвитку та виявити його специфічні риси;

- Метод контент-аналізу надав можливість комплексно проаналізувати низку законодавчих документів, окремих публічних виступів, заяв та інших офіційних документів Альянсу, що дозволило розкрити

характер та особливості відносин України з НАТО. Зокрема, було проаналізовано стратегію національної безпеки України, законодавство у сфері європейського та атлантичного курсу, а також законодавство ЄС і НАТО.

Таким чином, основою дослідження є широке коло джерел, що дозволило розглянути різні аспекти європейського та атлантичного шляхів України. Ознайомлення з концептуальними засадами національної безпеки України, вивчення становлення та сучасного стану відносин України з НАТО, аналіз сучасного становища України у забезпеченні європейської безпеки та подальших перспектив європейської інтеграції України стали можливими.

Наукові праці українських та зарубіжних дослідників відіграли ключову роль у поглибленні розуміння євроатлантичного процесу України. Завдяки їхнім роботам вдалося всебічно осмислити дні аспекти цього напрямку, включаючи його вплив на сучасну безпекову політику України. Теоретико-методологічні напрацювання стали основою для аналізу поточного етапу інтеграції до НАТО та трансформації, які він викликає.

Ці дослідження забезпечили глибокий аналіз процесу формування національної безпеки, що є важливим чинником для стійкого розвитку держави. Вони також дозволили висвітлити ключові тенденції та виклики євроатлантичного курсу, показуючи його значення у зміцненні позицій України в системі міжнародної безпеки.

У ході дослідження застосовано низку наукових методів та підходів, що забезпечило його якісне проведення. Це дозволило комплексно вивчити різні аспекти та особливості формування безпекової політики України на її шляху до євроатлантичної інтеграції.

РОЗДІЛ 2

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

1. Організаційно-правові та інституційні засади державної політики національної безпеки України

У зв'язку із загостренням глобального безпекового середовища особливо важливим викликом для держав є забезпечення високого рівня національної безпеки. Національна безпека необхідна для захисту і просування національних інтересів, ефективного запобігання зовнішнім і внутрішнім загрозам, створення належного рівня для розвитку і використання національного потенціалу та вирішення економічних, політичних і соціальних завдань, що стоять перед державою.

На сьогодні національна модель національної безпеки в Україні є недостатньо сформованою і не належить до безпекових моделей у чистому вигляді. Наразі найбільш успішною моделлю для України є колективна модель національної безпеки в рамках ЄС та НАТО. Ця модель найбільше відповідає життєво важливим інтересам України, сприяє вирішенню ключових питань у політичній, військовій, соціальній та економічній сферах і мінімізує виклики у сфері безпеки.

Закон України від 19 червня 2003 року «Про основи національної безпеки України» [22] визначає національну безпеку так: «Національна безпека - це захищеність життєво важливих інтересів особи, нації, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам». Закон також визначає поняття «національні інтереси», яке тісно пов'язане з поняттям національної безпеки.

Національні інтереси - це матеріальні, інтелектуальні і духовні ключові цінності Українського народу, який є носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні, а також визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує національний суверенітет України та її прогресивний розвиток.

Основними завданнями сектору безпеки і оборони є: оборона України, захист її державного суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності; захист державного кордону України; захист конституційного ладу, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувальної і підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань із боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення громадської безпеки та охорони державної таємниці, іншої інформації з обмеженим доступом; попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України, боротьба з тероризмом, корупцією та організованою злочинністю у сфері управління і економіки; забезпечення інформаційної та кібербезпеки; надання допомоги органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування у запобіганні та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, а також воєнного характеру, розвиток міжнародного співробітництва у цій сфері; участь у забезпеченні міжнародної стабільності та безпеки [97, с. 110].

Держава створює і підтримує організаційно-правові умови для вирішення проблем, пов'язаних із зусиллями всього суспільства, тобто тих, хто займається виробництвом матеріальних, духовних і соціальних благ. Держави повинні насамперед визначити, в чому полягають їхні національні інтереси, як вони співвідносяться з інтересами народів світового співтовариства і залежать від них, і вжити всіх необхідних заходів для їх реалізації» [13, с. 13]. [13, с. 27].

Діяльність держави у сфері національної безпеки спрямована на прогнозування, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізацію зовнішніх і внутрішніх загроз національній безпеці, забезпечення воєнної, дипломатичної, економічної, інформаційної, екологічної та кібернетичної безпеки з метою захисту суверенітету і територіальної цілісності України, що є визначальним чинником економічного розвитку людини і громадянина, особистої безпеки та конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Особлива увага приділяється боротьбі з корупцією та злочинністю,

зміцненню законності та правопорядку, підтримці соціально-політичної стабільності в суспільстві, зміцненню позицій України у світі та підтримці на належному рівні оборонного потенціалу і обороноздатності.

Українська держава зосереджує зусилля на зміцненні обороноздатності, забезпеченні національної та громадської безпеки, створенні сприятливої для України системи оборони.

З метою створення сприятливих внутрішніх і зовнішніх умов для досягнення пріоритетів у сфері сталого розвитку країни особлива увага приділяється зміцненню національної оборони, забезпеченню державної та громадської безпеки.

Основним законодавчим актом, що регулює реалізацію політики національної безпеки, є Конституція України. Конституція визначає основні принципи та ключові завдання забезпечення національної безпеки. Так, стаття 17 Конституції України визначає, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу [24, с. 18].

Багато положень Основного Закону можна віднести до основ національної безпеки України. Зокрема, статті 3, 16, 17 і 18 є принципами, що регулюють конституційний лад України. Термін «національна безпека» зустрічається в статтях 32, 34, 36, 39 і 44 Конституції. Зокрема, стаття 17, частина 1 статті 92 проголошує, що засади політики національної безпеки України визначаються виключно законами України [24, с. 8]. [24, с. 8]

До законів, що регулюють засади національної безпеки України, зокрема, належать:

- Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» визначає стратегічні напрями внутрішньої і зовнішньої політики, в тому числі принципи національної безпеки. [18]
- Закон України «Про основи національної безпеки України» - закон, прийнятий з метою забезпечення національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України. Він встановлює основні положення та

принципи національної безпеки. [21]

- Закон України «Про Збройні Сили України» визначає завдання, функції та організаційні засади діяльності Збройних Сил України, які є важливим елементом системи національної безпеки.
- Закон України «Про Службу безпеки України»: визначає функції та повноваження органів безпеки України у сфері забезпечення національної безпеки та захисту конституційного ладу.

Указ Президента України № 287/2015 від 26.05.2015 року про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 06.05.2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» зі змінами і доповненнями, внесеними Указом Президента України від 14.09.2020 року № 392/2020 (Зі змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 392/2020 від 14.09.2020) [98].

Важливу роль у забезпеченні національної безпеки України відіграють повноваження Президента України, зокрема щодо призначення керівників правоохоронних і військових органів. Президент очолює Раду національної безпеки і оборони України (РНБО), яка є ключовим органом у формуванні та координації політики національної безпеки.

Повноваження Президента України, зокрема в рамках керівництва РНБО, та Кабінету Міністрів України у сфері національної безпеки є ключовими для забезпечення ефективної взаємодії з НАТО. Ці органи виконавчої влади відіграють вирішальну роль у впровадженні стандартів Альянсу та реалізації реформ, необхідних для поглиблення євроатлантичної інтеграції.

Основними об'єктами національної безпеки України є її громадяни, їхні права та свободи, духовні та матеріальні цінності суспільства, конституційний лад, державний суверенітет і територіальна цілісність.

Категорія національних інтересів носить системний характер. З одного боку, вона виступає основою для визначення цілей і напрямів державної політики, а також діяльності суспільних інститутів у межах політичної системи. З іншого боку, національні інтереси відображають процес розвитку країни і суспільства. Їхній зміст формується під впливом внутрішніх і

зовнішніх об'єктивних факторів, а до його визначення долучаються всі інститути, а також окремі громадяни. Таким чином, категорія національних інтересів інтегрує суспільні та державні цінності, визначаючи їхнє стратегічне спрямування [3, с.19].

Рада національної безпеки і оборони України займає важливе місце в системі органів державної влади, що забезпечують національну безпеку і оборону України. Основні повноваження Ради національної безпеки і оборони України визначені статтею 107 Конституції України та в Законі України «Про Раду національної національної безпеки і оборони України». РНБО координує та контролює діяльність правоохоронних органів у сфері національної оборони та безпеки.

Основними завданнями РНБО належать: розробка стратегії національної безпеки, координація органів виконавчої влади, розробка заходів у кризових ситуаціях, аналіз і прогнозування, участь у підготовці оборонних документів, моніторинг і забезпечення виконання заходів, розгляд законопроектів і Указів Президента України та інших актуальних питань що стосуються оборони України.

Серед основних напрямів діяльності РНБО, у сфері захисту державного суверенітету важливу роль відіграють її функції з формування пропозицій Президенту України. Голова РНБО вносить рекомендації щодо реалізації засад внутрішньої та зовнішньої політики в галузі національної безпеки і оборони. Порядок внесення таких пропозицій регулюється відповідними законодавчими актами, що забезпечують ефективність і послідовність у прийнятті стратегічних рішень.

Ще одним важливим напрямком є координація та контроль діяльності органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони в контексті військових або надзвичайних ситуацій, у разі виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці України. РНБО через органи виконавчої влади починає координувати дії всіх державних органів, у разі виникнення надзвичайної ситуації, військової операції на території країни або будь-якої іншої кризової ситуації.

Таким чином, організаційна, правова та інституційна основа національної безпеки України - це закони, спрямовані на забезпечення безпеки і суверенітету країни. Документи - це елементи, що створюють взаємодію і координацію між різними інститутами і структурами, відповідальними за забезпечення національної безпеки. Вони вибудовують систему ефективного функціонування в умовах забезпечення національної безпеки України, визначають можливості, повноваження та відповідальність кожної установи.

2. Виникнення системи створення концептуальних засад державної політики національної безпеки України

Концептуальні засади державної політики України у сфері національної безпеки, у тому числі щодо зовнішньої політики України, за роки незалежності України зазнали змін. Зміни у підходах держави до забезпечення національної безпеки України можна чітко проаналізувати через Стратегію національної безпеки України. Загалом, Стратегія національної безпеки України була затверджена у 2007, 2012, 2015 та 2020 роках.

Стратегія національної безпеки України - документ довгострокового планування, який визначає сучасні загрози національній безпеці України, відповідні цілі, завдання та механізми захисту національних інтересів України і є основою для планування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки [8, с. 18].

Перша Стратегія національної безпеки України була ухвалена 12 лютого 2007р. [44] за президента Віктора Ющенка, ставши важливим кроком у формуванні державної безпекової політики. Вона визначила основні загрози національної безпеки, серед яких недосконалість міжнародної системи безпеки, деградація національної безпеки, зростання терористичних загроз, а також регіональні виклики, включно з територіальними суперечками.

Серед ключових внутрішніх проблем стратегія виокремлювала високий рівень корупції, неефективність системи безпеки і оборони, слабкість громадянських інститутів, а також незадовільний стан озброєння та оснащення з силу. Питання довкілля та дисбаланс у міграційних процесах також

потребували невідкладного вирішення.

У контексті територіальних суперечок стратегія передбачала вирішення проблем демаркації кордонів із Росією в Азовському та чорному морях, а також із Румунією щодо острівного континентального шлейфу та демілітаризації спірних територій. Це мало сприяти зміцненню територіальної цілісності та зниженню ризиків конфліктів.

Документ заклав основи для розвитку реалістичних і прагматичних відносин із Російською Федерацією, активної співпраці із США та посилення регіональної ролі України. Важливе місце відводилось євроатлантичному курсу, який передбачав створення зони вільної торгівлі з ЄС та співробітництво з НАТО, що в перспективі могло забезпечити повноправне членство в цих організаціях.

Друга Стратегія національної безпеки України була затверджена 8 червня 2012 року за президентства Віктора Януковича [45].

Цілі цієї стратегії та загрози безпеці України принципово не відрізнялися від попередньої стратегії. Основними загрозами безпеці України визначено незавершеність міжнародної системи, неефективність органів державної безпеки, незавершеність оформлення державного кордону (демаркації та делімітації), низька ефективність використання паливно-енергетичних ресурсів, недостатня реалізація енерготранзитного потенціалу, залежність від імпорту енергоносіїв, погіршення економічної ситуації та високий рівень корупції.

Також зверталася увага на невирішеність питань демаркації кордонів у Чорному та Азовському морях і Керченській протоці, незавершеність державної політики у сфері міграції, неналежне використання науково-технічного потенціалу та продовження деградації національних збройних сил.

Стратегія національної безпеки 2012р. визначила курс на утвердження держави як регіонального лідера та забезпечення її європейського шляху. Центральним елементом стратегії була позаблоковість, яка передбачала відмову від приєднання до військово-політичних альянсів, зокрема НАТО,

натомість фокус учись на збалансованих відносинах з ключовими партнерами: Європейським Союзом, Російської Федерації США, а також регіональними державами є організаціями.

Цей підхід відображав багатовекторність зовнішньої політики України, спрямованої на формування збалансованих відносин із різними міжнародними акторами. Стратегія також передбачала створення передумов для майбутнього членства в Європейському союзі, але питання співпраці з НАТО фактично були виключені із пріоритетів.

Уже повільне зближення з Альянсом було уповільнено в 2010 році, коли президент Віктор Янукович запровадив доктрину позаблоковості, яка була спрямована на покращення відносин із Росією. Цю доктрину було відхилено Верховною Радою України у 2014 році через агресію з боку Росії, що також спонукало Україну знову звернутися за підтримкою до НАТО. Альянс засудив анексію Криму та дестабілізацію на сході України, виступивши на захист суверенітету та територіальної цілісності країни. На саміті в Уельсі того ж року НАТО схвалило низку заходів, спрямованих на покращення оборонного потенціалу України [99].

Третя Стратегія національної безпеки України [46] (назва якої починається зі слів «Революція Гідності») була затверджена Президентом Петром Порошенком 26 травня 2015 року. Підставою для її затвердження стало рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію національної безпеки України», прийняте 6 травня 2015 року.

Стратегія національної безпеки України визначає ключові пріоритети, цілі та напрями державної політики для забезпечення національних інтересів і безпеки. Документ аналізує поточні та прогнозовані загрози, враховуючи як внутрішні, так і зовнішні фактори, що впливають на стан безпеки держави. Визначені основні заходи у сфері зовнішньої та внутрішньої політики спрямовані на захист суверенітету, територіальної цілісності та добробуту громадян. Також у Стратегії окреслено завдання з реформування сектору безпеки і оборони, зокрема адаптація його до сучасних викликів.

Стратегія передбачала створення умов для вступу до ЄС і НАТО,

формування системи національної безпеки, посилення обороноздатності та мінімізацію загроз територіальної цілісності держави. Серед ключових цілей — відновлення суверенітету та інтеграції України у європейську та євроатлантичну системи безпеки.

Головною загрозою стратегія визначає агресивні дії Росії, що включають військову окупацію, економічний тиск, інформаційну війну та кібератаки. Також зазначаються проблеми, пов'язані з міграційними процесами, руйнуванням економіки на окупованих територіях і слабкістю комунікаційної політики.

Основні завдання стратегії — підвищення обороноздатності, реформування збройних сил, розвиток органів безпеки, забезпечення економічної стійкості, децентралізація влади та створення національного бюро розслідувань. Особливу увагу приділено військовим реформам і зміцненню кібербезпеки.

Вперше стратегія акцентує на інтеграції з НАТО та ЄС, що сприятиме досягненню повноправного членства у цих організаціях. Вона також визначає пріоритети у відновленні територіальної цілісності та реформування державних інституцій для ефективного реагування на сучасні виклики.

Чинна Стратегія національної безпеки України “Безпека людини — національна безпека” затверджена Президентом Володимиром Зеленським 14 вересня 2020р. [47], відображає нові виклики, спричинені пандемією COVID-19, військової агресії Росії та необхідністю посилення оборонних спроможностей країни.

Основними загрозами визначення COVID-19, мілітаризацію Криму, порушення прав людини на окупованих територіях, екологічні наслідки війни, недостатньо модернізацію за силу, а також активне використання Росією політичних, економічних та кіберзасобів для дестабілізації.

Стратегія ставить за мету запобігання агресії з боку Росії, притягнення її до юридичної відповідальності, підвищення обороноздатності, удосконалення адміністративних послуг, створення інклюзивних спільнот та забезпечення рівного доступу до послуг.

Документ підтверджує євроатлантичний курс України та наголошує на важливості швидкого реагування на нові загрози, модернізації армії й інтеграції сучасних інформаційних технологій. Уперше приділено увагу соціальній інтеграції та покращенню державних сервісів.

Однак повільні темпи проведення Україною необхідних реформ та адаптації до вимог НАТО означали, що до червня 2020 року двері до програми Партнерства з розширеними можливостями (EOP) залишалися зачиненими. Ставши учасницею EOP, Україна приєдналася до Грузії, Швеції та Фінляндії, які надали свої збройні сили в розпорядження НАТО в рамках сил швидкого реагування з метою посилення можливостей колективної оборони Альянсу в Балтійському (Швеція та Фінляндія) та Чорноморському (Україна та Грузія) регіонах. З цією метою Україна оголосила в листопаді 2021 року, що прискорить будівництво нової військово-морської бази в Бердянську на узбережжі Азовського моря, розпочате після інциденту в Керченській протоці в 2018 році [99].

Аналіз Стратегії національної безпеки України свідчить, що цей документ є основою для комплексного планування діяльності державних інститутів у сфері безпеки. Він визначає пріоритетні цілі, завдання та механізми захисту інтересів громадян, суспільства та держави від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Загальні загрози, які зустрічаються в усіх стратегіях, включають недоліки в міжнародній та регіональній безпеці, корупцію, низьку ефективність адміністративних систем і недостатні зміцнення інститутів сектора безпеки. Стратегії 2007 і 2012 років мали декларативний характер, що обмежували їх практичне застосування.

Російська агресія зруйнувала базові принципи попередніх стратегій, що змусило Україну переглянути підходи. Стратегії 2015 і 2020 років акцентують на зміцненні обороноздатності, реформуванні безпекових інститутів і формуванні чіткої зовнішньополітичної орієнтації.

3. Вплив Революції Гідності на зміну поглядів суспільства щодо

ролі НАТО в забезпеченні національної безпеки України

У період з 1991 по 2014 рік Україна неодноразово змінювала пріоритети національної безпеки у сфері зовнішньої політики, що значною мірою було обумовлено нестачею одностайності суспільстві щодо співпраці з НАТО. Відсутність єдиної позиції створювала сприятливі умови для зовнішнього впливу.

З моменту розпаду Радянського Союзу Росія вела агресивну інформаційну компанію, спрямовану на повернення України та інших пострадянських країн під свій контроль. Пропаганда використовувалась як інструмент впливу через медіа та соціальні мережі. Російські ЗМІ активно поширювали дезінформацію з метою дискредитації української влади та армії, створення недовіри до євроатлантичного курсу країни. Фейкові новини використовувалися для маніпуляції громадською думкою, формування сумнівів щодо інтеграції до ЄС і НАТО. Ці дії вплинули на частину українського суспільства, що скептично ставився до співпраці з євроатлантичними інституціями. Таким чином, інформаційна війна РФ мала істотний вплив на зовнішньополітичні настрої в Україні.

Якщо проаналізувати суспільні настрої з приводу членства в Альянсі, то можна спостерігати коливання в поглядах українців на важливість співпраці з НАТО для отримання повноправного членства в організації.

І відсоток супротивників значно зріс. У 2003 році 37,7% українців виступали проти вступу, але тільки 21,9% підтримували цю ідею. У 2005-2008 роках лише 18,5% українців підтримували вступ до НАТО, тоді як 54,2% виступали проти цього. Найнижчий рейтинг схвалення був на початку 2006 року-15,4% і 63,9% відповідно. До 2010-2011 років підтримка вступу України до Північноатлантичного альянсу зросла до 24%, але 64-65% громадян висловилися на підтримку цієї ідеї. За 1 рік до анексії Криму і початку війни на Донбасі тільки 18% українців хотіли вступити в НАТО, але 67% були проти.

До 2014 року багато українців ставились до ідеї вступу України в НАТО з обмеженістю, побоюючись загострення відносин з Росією та можливо його ескалації конфлікту на сході країни. Однак була інша частина суспільства, яка

сприймала членство в НАТО як важливий крок для зміцнення національної безпеки та захисту суверенітету України.

Революція Гідності 2014 року стала переломним моментом, коли українці висували своє невдоволення корупцією та авторитаризмом, а також захистили свої права і свободи. Ці події мали глибокий вплив на національну безпеку та зміну ставлення до міжнародних відносин, зокрема до питання можливого членства в НАТО.

На тлі Революції Гідності підтримка вступу до НАТО значно зростає. Багато українців стали сприймати членство в Північноатлантичному альянсі не лише як спосіб забезпечення безпеки, але й як важливий символ європейських цінностей та демократії.

Окупація Криму та російська агресія на сході України також мали значний вплив на погляди громадян на питання про членство в НАТО. В умовах агресивної політики Росії українці хочуть зміцнити обороноздатність країни і отримати підтримку міжнародних союзників.

Згідно з опитуванням, проведеним Київським інститутом міжнародних досліджень у 2019 році, частка прихильників вступу України до НАТО переважала над часткою супротивників. Якщо в 2019 році буде проведено референдум про те, чи слід Україні вступати в НАТО, 40% українців проголосують за вступ України в НАТО, а 31% - проти. Решта 28% не прийняли рішення брати участь у такому референдумі або не братимуть участі.

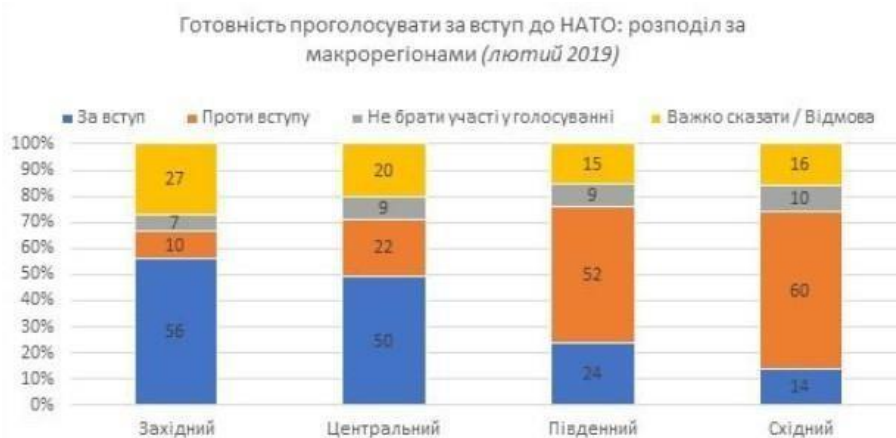
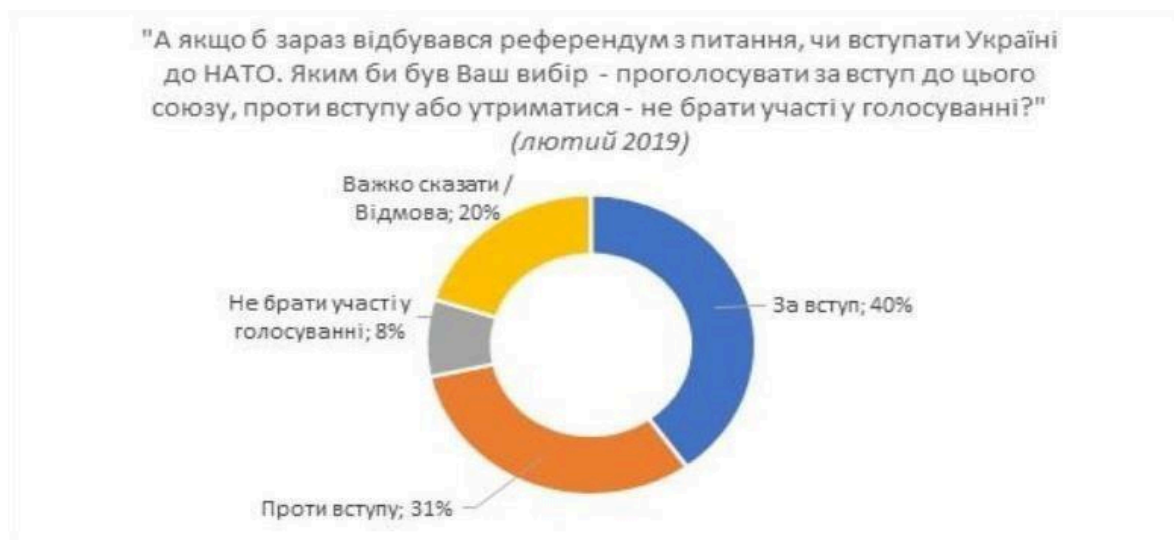

Рис. 2.1. Результати опитування населення України в 2019 році щодо вступу в НАТО

Отже, якщо в 2019 році буде проведено референдум про вступ України в НАТО, і в голосуванні візьмуть участь всі ті, хто визначився з вибором, явка складе близько 72%, а голоси учасників розподіляються таким чином: членство України в НАТО становить 56%, а опозиція 44%.

2.2 Динаміка готовності населення до НАТО 2014-2019

Ідею про те, що Україна вступить в НАТО, підтримують в основному жителі західних і центральних регіонів; на півдні і сході країни більшість вважають, що Україна вступить в НАТО, якщо в 2019-2019 роках буде проведено референдум про те, чи слід Україні вступати в НАТО, згідно з результатами опитування, 56% західних регіонів проголосували за вступ до НАТО, 10% виступили проти, а 34% не визначилися або не взяли б участі в голосуванні;

У Центральному регіоні 50% готові проголосувати за вступ до НАТО, 22% - проти, 29% не визначилися або не голосуватимуть;

У південних регіонах 24% виступають за вступ до НАТО, 52% - проти, а 24% не визначилися або не голосуватимуть;

У Східному регіоні 14% виступають за вступ до НАТО, 60% - проти, а 26% не визначилися або не голосуватимуть.

Революція гідності 2014 року та збройне вторгнення Росії в Україну стали вирішальними факторами, які кардинально змінили сприйняття НАТО в українському суспільстві. Після цих подій багато українців почали розглядати НАТО як важливого партнера в забезпеченні безпеки та територіальної

тілесності країни. Для багатьох Альянс став символом підтримки та гарантію захисту від зовнішніх загроз.

Зміни в суспільних настроях знайшли відображення в політичних рішеннях та діяльності уряду. Україна почала визнавати НАТО ключовим партнером у сфері безпеки та оборони, що стала основою для поглиблення співпраці з альянсу. Це підкреслює, як Революція Гідності змінила сприйняття ролі міжнародного співтовариства в забезпеченні безпеки держави.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ЄВРОАТЛАНТИЧНОГО КУРСУ УКРАЇНИ

1. Аналіз нормативно-правової бази України щодо євроатлантичного курсу

Співпраця України з НАТО є одним із основних пріоритетів її зовнішньої політики, зокрема через роль Альянсу як однією з найбільших впливових військово-політичних організацій у світі.

Це партнерство є вирішальним для забезпечення безпеки, стабільності та миру в євроатлантичному регіоні, особливо в умовах постійних загроз з боку Росії.

Основою співпраці між Україною та НАТО є низка законів, угод, нормативно-правових актів, хартії і декларацій, підписаних між державою та Альянсом. Відповідно до преамбули Конституції України, інтеграцію в Європейський союз та євроатлантична інтеграція є ключовими напрямками розвитку держави, що також відображає європейську ідентичність українців.

Основні документи, що визначають відносини України з НАТО, охоплюють ключові етапи розвитку співпраці. У 1994 році біло підписано Рамкову програму «Партнерство заради миру», яка стала основою для подальшого партнерства. У 1997 році ухвалено Хартію про особливе партнерство між Україною та НАТО, яка закріпила принципи взаємодії та визначила пріоритети співпраці [54]. Угода про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору, ухвалена 2009 році [55], є декларацією, яка вносить зміни до Хартії про особливе партнерство [16].

Через російську агресію Верховна Рада України у 2014 році прийняла рішення про відмову від позаблокового статусу.

Це виявилось неефективним для забезпечення національної безпеки України, і 7 грудня 2016 року відбулися парламентські слухання на тему: «Актуальні питання зовнішньої політики України» з метою реалізації вектору

України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та Північноатлантичному догооворі (НАТО).

У червні 2017 р. Президент України підписав Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо зовнішньополітичного курсу держави» з метою закріплення зовнішньополітичного курсу на набуття повноправного членства України в ЄС та НАТО [20].

Зокрема, були внесені зміни до Закону України «Про основи національної безпеки України» [23], Закону України «Про основи внутрішньої і зовнішньої політики України» [25]. Внесено зміни до законів України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [18] та «Про національну безпеку» [21]. Закон «Про національну безпеку» [21] покликаний інтегрувати в українське законодавство орієнтацію України на зближення з ЄС і НАТО.

Зокрема, прагнення України до набуття повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору (НАТО) та Європейському Союзі (ЄС) зрештою було закріплено в Конституції України в 2019 році.

Відмова від політики позаблоковості та розвиток курсів вивчення української мови з метою набуття статусу повноправного члена Альянсу також закріплені у Воєнній доктрині України від 2 вересня 2015 року [10], Стратегії національної безпеки України від 2015 року [46] та Стратегії національної безпеки України до 2020 року [47].

Співпраця між Україною та НАТО також здійснюється на основі річної Державної програми. Метою річної Державної програми є проведення євроатлантичного курсу як стратегічного напрямку зовнішньої політики України. Щорічна державна програма реалізується відповідно до Законів України «Про національну безпеку України», «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», «Про оборону України», «Про державну службу», Організація міжнародного договору (ст. 38), Декларація про внесення змін до Статуту, рішення засідання комітету Україна - НАТО. [30, С. 16]

Основними цілями щорічної національної програми є:

- Прискорення процесу євроатлантичного курсу України;

- Впровадження стандартів НАТО у Збройних силах України;
- Virішення питань безпеки;
- Забезпечення рівності в суспільстві;
- Забезпечення добробуту людей;
- Virішення ресурсних проблем;
- Virішення юридичних питань.

Щорічна національна програма розробляється відповідно до таких основних принципів, як:

- конкретність — завдання та очікувані результати повинні бути чітко визначені, зокрема з урахуванням потреб суспільства, при цьому кожен етап реформи має конкретну мету;
- досяжність — реформа повинна збиратись на реалістичну оцінку наявних ресурсів та часу для її реалізації, з урахуванням можливих непередбачених обставин;
- вимірність — кожна мета реформи має бути виміряна через конкретні показники, зокрема, кількість проведених реформ за попередні роки;
- доцільність — очікувані результати повинні відповідати стратегічному курсу зовнішньої політики України, зокрема, сприяти її євроатлантичному курсу на повноправне членство в НАТО;
- визначеність у часі — для кожної реформи повинні бути чітко встановлені терміни реалізації.

Особливу увагу приділяють інформаційному виміру співпраці, оскільки Україна перебуває в стані постійної інформаційної війни з Росією. Впровадження нових стандартів обміну інформацією та використання сучасних технологій має потенціал для зміцнення обороноздатності України та удосконалення інформаційного простору в контексті євроатлантичного курсу.

Інформування громадськості щодо співпраці між Україною та НАТО здійснюється через комунікаційну стратегію національної політики

євроатлантичного курсу до 2025 року, а також через відповідні концепції і річні плани дій. Головною метою цієї стратегії є підвищення обізнаності українського суспільства та міжнародної спільноти щодо значення та практичної цінності змін, що здійснюється в Україні у процесі реалізації євроатлантичного курсу. Стратегію також передбачається забезпечення ефективного обміну інформацією на місцях про євроатлантичний курс.

Зокрема, на єдиному порталі, доступному для всіх громадян і незалежних експертів (галузевих дослідницьких центрів, неурядових організацій, міжнародних організацій), представники країн-партнерів мають можливість контролювати і оцінювати виконання щорічного Національного плану реформ і заходів євроатлантичного курсу, а також просувати ідеї цього курсу серед відповідних аудиторії у світі.

Варто відзначити, що реалізація комунікаційної стратегії України на євроатлантичному шляху включає в себе внутрішні і зовнішні комунікації

Зусилля [62, С.12] внутрішня Комунікаційна діяльність забезпечує обмін інформацією (доведення до відома) про євроатлантичний курс для внутрішньої аудиторії (представників українського суспільства, державних і місцевих органів влади, ЗМІ, установ і організацій).

Заходи із зовнішніх комунікацій націлені на зовнішню аудиторію (представників міжнародного співтовариства, зокрема урядів держав-членів ЄС і НАТО, безпосередньо в рамках національних інститутів, інституцій та організацій, що беруть участь у розробці та впровадженні процесів і пов'язаних з ними реформ євроатлантичного курсу в Україні) і забезпечують обмін інформацією (спілкування) з представниками міжнародного співтовариства. Реалізація Україною комунікаційних заходів в області євроатлантичного курсу та впровадження реформ в певних областях сприяють підвищенню довіри і позитивному визнанню урядами держав-членів НАТО України як держави, яка активно проводить реформи, що відповідає необхідним критеріям для отримання членства НАТО.

Таким чином, нормативно-правова база є важливим компонентом для успішної реалізації євроатлантичного вектора в Україні. Ефективна реалізація

євроатлантичного курсу в законодавчій і телекомунікаційній сферах спонукає міжнародні та державні інституції включати національні документи в стратегію планування зовнішньої політики і політики безпеки України. Нормативно-правова база відіграє важливу роль і повинна активно розвиватися і зміцнюватися в рамках відповідних інститутів і співробітництва в галузі безпеки, що сприяє забезпеченню міжнародних і національних інтересів України у світі.

Українська нормативно-правова база для євроатлантичних курсів має бути створена на основі послідовності, цілеспрямованості (орієнтованості на результат та інформаційні потреби цільової аудиторії), складності та зростаючого розуміння міжнародною спільнотою українських громадян, державних установ та важливості проведення євроатлантичних курсів в Україні.

2. Позиція НАТО щодо російської агресії проти України

Організація Північноатлантичного договору (НАТО) найрішучішим чином засуджує жорстоку і неспровоковану агресивну війну Росії проти України, незалежної, демократичної і мирної держави та близького партнера Альянсу [35]. Альянс надає всебічну підтримку і допомогу Україні як партнеру по зміцненню потенціалу НАТО і відповідно до статті 51 Статуту ООН, яка передбачає, що країна, яка зазнала нападу, має право на самооборону.

Альянс висловлює свою підтримку Україні, її народу та українським інституціям і визнає незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України в межах її міжнародно визнаних кордонів. Альянс рішуче наголошує на своїй підтримці України так довго, як це буде необхідно, і має намір сприяти довгостроковим реформам, у тому числі в секторі безпеки і оборони, зміцненню українських державних інститутів і збройних сил та приведенню України до стандартів НАТО.

Підтримка України з боку Альянсу розпочалася у 2014 році, коли Автономна Республіка Крим, частина української території, була анексована Російською Федерацією.

Після вторгнення Росії до Криму міністри закордонних справ країн-членів

НАТО значно посилили підтримку України. Було започатковано низку ініціатив, спрямованих на підвищення рівня підтримки України з боку Альянсу з метою зміцнення її обороноздатності і стійкості, а також розширено існуючі проекти співпраці між Україною і Альянсом.

6 березня 2014 року Генеральний секретар Альянсу Андерс Фог Расмуссен зустрівся з Прем'єр-міністром Арсенієм Яценюком і рішуче засудив незаконні дії Кремля та висловив підтримку суверенітету і територіальної цілісності України. Згодом подібні сигнали підтримки неодноразово лунали на різних рівнях НАТО [67, с.14].

Втім, підтримка Альянсу не обмежувалася деклараціями та заявами. На Варшавському саміті НАТО у 2016 році було прийнято пакет заходів для наближення України до стандартів НАТО до 2020 року та забезпечення взаємосумісності між українськими та силами Альянсу. У цьому ж році було створено представництво НАТО в Києві. На Брюссельському саміті 2018 року НАТО засудило порушення прав людини щодо неросійського населення Криму, умови утримання в'язнів і заручників, застосування тортур, а також прогресуючу мілітаризацію Криму, Чорного та Азовського морів і будівництво мосту через Керченську протоку. НАТО закликала до виконання Мінських угод, а також підтримувало динаміку двосторонніх відносин та свою відданість покращенню тактичних і стратегічних оборонних спроможностей України [99].

Після окупації Криму та російського військового вторгнення на сході України Альянс здійснив низку кроків на підтримку України в різних сферах. Велика увага була приділена зміцненню безпекових механізмів України та запровадженню стандартів НАТО в українських Збройних силах. Україна та її союзники також співпрацювали у проведенні військових навчань і тренувань, модернізації збройних сил та впровадженні новітніх військових технологій.

З підписанням 17-21 вересня 2015 року Угоди про підтримку та постачання «щодо здійснення співробітництва у сфері медичної реабілітації» [52] між Кабінетом Міністрів України та НАТО, Україна в рамках Трастового фонду НАТО забезпечуватиме лікування поранених військовослужбовців у зоні АТО та надаватиме допомогу у фізичній реабілітації в країнах НАТО. Зокрема,

медична допомога та лікування українських військовослужбовців надавалася в медичних центрах наступних країн Альянсу: США, Німеччини, Польщі, Литви та інших країнах.

Угода передбачала надання необхідного медичного обладнання українським лікарням і госпіталям для навчання українських лікарів і підвищення якості медичних послуг в Україні, а також для лікування військовослужбовців і порятунку життів українських солдатів на українській території.

Заслуговує на увагу співпраця між Україною та її союзниками у сфері енергетичної безпеки. Енергетична безпека стала важливою сферою співпраці з НАТО, оскільки Росія використовує енергетику як інструмент для досягнення своїх політичних цілей: після низки газових війн, розпочатих Росією у 2008 році, Організація Північноатлантичного договору (НАТО) на Бухарестському саміті прийняла рішення включити енергетичну безпеку як ключову сферу діяльності Альянсу. рішення включити енергетичну безпеку як ключову сферу діяльності Альянсу.

Співпраця між Україною та НАТО в енергетичному секторі значно посилилася. Керівництво Нафтогазу та Міністерства енергетики України проводило регулярні зустрічі з представниками штаб-квартири НАТО. Регулярно відбувалася комунікація з таких питань, як ядерна безпека, безпека енергетичної інфраструктури, енергоефективність та зміна клімату.

Після початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року співпраця між Україною та Організацією Північноатлантичного договору (НАТО) вийшла на новий етап. Прагнення Росії позбавити Україну незалежності або принаймні змусити Україну відмовитися від шляху до євроатлантичної структури, підірвавши таким чином європейську єдність і безпеку на континенті, призвело до розуміння того, що альтернативи євроатлантичному шляху України не існує, а зближення з НАТО стало ще тіснішим.

Після початку російського збройного вторгнення члени НАТО одностайно висловили свою підтримку суверенітету і територіальної цілісності України, рішуче засудили дії Російської Федерації і високо оцінили дії України.

Зокрема, український уряд прийняв рішення про повне припинення військово-технічного співробітництва з Росією, відмовився від позаблокового статусу та законодавчо підтвердив намір приєднатися до ЄС і НАТО.

Збройна агресія Росії на сході України з 2014 року та повномасштабне вторгнення у 2022 році призвели до перегляду багатьох аспектів національної безпеки України, включаючи співпрацю та подальше членство як України, так і членів НАТО.

Як військово-політичний союз північноамериканських та європейських держав, Організація Північноатлантичного договору значною мірою відреагувала на повномасштабну збройну агресію Російської Федерації проти України. Лідерство США в Альянсі продемонструвало високу ефективність у мобілізаційних зусиллях, зокрема, у військовій допомозі Україні. Загалом, відповідь НАТО на російську агресію була балансуванням між наданням військової підтримки Україні та недопущенням втягування НАТО у прямий військовий конфлікт з Росією [74, с. 15].

Після повномасштабного вторгнення було переглянуто Комплексний пакет підтримки для України, який передбачав надання коротко-, середньо- та довгострокової підтримки українській державі, включаючи перехід від озброєнь радянських часів до сучасних зразків та покращення взаємосумісності українських збройних сил зі стандартами НАТО, а також схвалено надання оборонної та гуманітарної допомоги.

Зокрема, НАТО стала платформою для обговорення та просування нових форм оборонної допомоги Україні через створення контактної групи на чолі з США, так званого «формату Раммштайн».

Росія використовує пропаганду та дезінформацію для поширення власного нарративу в контексті військової агресії, підриваючи демократичні

цінності на Заході та намагаючись звинуватити Україну, НАТО і Захід загалом в ескалації напруженості.

Зокрема, просування ідеї євроатлантичного шляху через успішну реалізацію Річної національної програми, яка визначає перелік реформ, необхідних для досягнення Україною критеріїв членства в НАТО; розвиток системного обміну інформацією між Україною та НАТО щодо євроатлантичного шляху розвиток системного обміну інформацією; підвищення обізнаності про важливість співробітництва між Україною та НАТО, зокрема у сфері телекомунікацій.

Загалом у рамках співробітництва Україна-НАТО реалізуються такі програми та ініціативи: «Щорічна національна програма (Annual National Programme)», «Програма розширення можливостей НАТО (Enhanced Opportunities Partnerships)», «Програма професійного розвитку персоналу сектору безпеки та оборони», «Платформа НАТО - Україна з протидії гібридним загрозам», «Наука заради миру і безпеки», «Програма співпраці у сфері стратегічних комунікацій» та інші ініціативи, що підтримуються Консультативною місією НАТО в Україні [66, с. 14].

Країни НАТО значно посилили підтримку України, зокрема через постачання озброєння, військової техніки та обладнання, а також надання фінансової та гуманітарної допомоги. Важливою складовою цієї підтримки стало прийняття українських біженців у всіх країнах - членах Альянсу. Учасники Альянсу заявили про готовність продовжувати допомогу Україні стільки, скільки буде необхідно для досягнення перемоги України, підтверджуючи свою рішучість у забезпеченні стабільності та безпеки в регіоні.

Наразі підготовка військовослужбовців та військових фахівців здійснюється у спеціалізованих навчальних центрах та військових навчальних закладах у рамках професійної військової підготовки, а також під час виконання окремих бойових завдань із залученням іноземних інструкторів.

У військово-технічній та військовій сфері пріоритет надається практичній підготовці з освоєння та спеціалізації сучасних зразків озброєння та військової техніки, що надаються Україні країнами - членами Альянсу. Крім того, НАТО

визначила своїм головним пріоритетом підтримку всеосяжних реформ у сфері безпеки і оборони в Україні. Ці реформи мають вирішальне значення для розвитку оборонної політики України [71, с. 21].

Таким чином, можна побачити чітку і послідовну позицію Альянсу у підтримці України проти російської агресії. Російська агресія суттєво трансформувала та посилила співпрацю України з Організацією НАТО та призвела до змін в існуючих структурах безпеки, перегляду стратегії та оборонного планування в Європі, а також бачення майбутнього безпекового порядку в Європі [2, 26]. Таким чином, можна стверджувати, що розвиток відносин Україна - НАТО може стати одним з головних чинників підтримання стабільності в євроатлантичному регіоні.

Посилення співпраці між українськими військовими та НАТО обумовлено формуванням і безпрецедентним розширенням партнерства та взаємної довіри у військовій сфері між країнами-членами альянсу, оскільки поступово формується нова система міжнародної та європейської безпеки. Участь України та її збройних сил у цих процесах значно зміцнює авторитет на світовій арені та забезпечує визнання України як потужного чинника та актора у новостворюваній системі безпеки.

3. Перспектива та переваги отримання повного членства України в НАТО

Тривалий час Україна не мала чіткого зовнішньополітичного курсу, з 2014 року українська влада виробила чіткий зовнішньополітичний курс, спрямований на реалізацію євроатлантичного шляху України.

Реалізація довготривалої політики позаблоковості призвела до повної беззахисності держави. Україна опинилася в буферній зоні між Європейським Союзом та Російською Федерацією, а міжнародно-правові гарантії суверенітету та територіальної цілісності України виявилися неспроможними. З 2014 року було більш чітко визначено цілі національної безпеки та встановлено зовнішньополітичні пріоритети.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну дало як Україні, так і членам НАТО ще більш чітке розуміння переваг євроатлантичного шляху та безальтернативності. Співпраця між Україною та Організацією Північноатлантичного договору (НАТО) посилилася у багатьох важливих сферах.

Саміт НАТО в Мадриді у 2022 році, перший саміт після повномасштабного російського вторгнення в Україну, підтвердив позицію Альянсу на підтримку України та рішуче засудив військові дії Росії на українській території. Важливим рішенням для України на цьому саміті стало ухвалення угоди між країнами-членами НАТО про розширення Комплексного пакету допомоги (КПД) для України.

Зокрема, було зазначено, що Альянс підтримуватиме довгострокову імплементацію Україною реформ та післявоєнну відбудову. Щодо питання формального членства в Альянсі, Генеральний секретар Організації Північноатлантичного договору (НАТО) Єнс Столтенберг заявив, що двері для членства України будуть відчинені за умови підтримки післявоєнної відбудови та довгострокових реформ в Україні.

Двері для України відчинені, але чи прийняти її, вирішуватимуть усі 30 членів альянсу [74, с.17].

Вільнюський саміт 2023 року підтвердив результати, досягнуті на Мадридському саміті: важливо, що члени НАТО розглядають Україну як члена євроатлантичної спільноти і підтримують прагнення України стати повноправним членом НАТО. Зокрема, ПДЧ для України було скасовано на півдорозі її вступу до Альянсу. Однак на саміті Альянс не визначив чітких термінів вступу України до Організації Північноатлантичного договору (НАТО). Було вирішено, що Україна стане повноправним членом Альянсу після того, як всі члени НАТО погодяться на членство України в Альянсі, завершиться війна з Росією і будуть виконані всі вимоги України, включаючи модернізацію її оборонних інституцій.

Повноправне членство України в НАТО не лише підвищить рівень безпеки та прискорить досягнення зовнішньополітичних цілей країни, але й значно покращить імідж країни та посилить її роль на міжнародній арені. Зокрема, набуття статусу члена НАТО значно підвищить геополітичну та воєнну безпеку України.

Набуття статусу держави-члена НАТО підвищить спеціалізацію Збройних Сил України, сприятиме оновленню їх військової техніки, прискорить розвиток оборонних спроможностей України відповідно до стандартів НАТО, сприятиме активній участі України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, а також орієнтації України на систему колективної безпеки в європейському геополітичному просторі орієнтувати оборонну політику, поглиблювати співробітництво між європейськими країнами та зміцнювати європейську систему безпеки.

Ефективна військово-безпекова організація допомагає мінімізувати безпекові виклики. Офіційне членство прискорить прогрес України на шляху вдосконалення її обороноздатності та інтеграції до системи колективної безпеки. Це запобігає руйнуванню європейської архітектури безпеки та розширенню російського впливу.

Політична безпека відіграє не менш важливу роль у забезпеченні архітектури безпеки. Наразі політична система України перебуває під загрозою. Перетворення політики на інструмент комерційних інтересів, політизація суспільного життя, недостатня професійна підготовка політиків та відсутність політичної відповідальності призвели до політичної пасивності громадян та зниження довіри суспільства до політиків. Така ситуація робить політичну систему вкрай вразливою до зовнішніх і внутрішніх загроз, а відсутність довіри суспільства до державних інституцій відкриває можливості для ефективної гібридної війни або інших невійськових засобів з боку Росії проти України.

Вступ України до НАТО сприятиме підвищенню ефективності та оптимізації діяльності державних і громадських інституцій, розвитку

демократичних традицій, усуненню розриву суспільної довіри між державними установами та організаціями, подоланню високого рівня корумпованості органів державної влади, розвитку громадянського суспільства, посиленню впливу громадян на представників влади, підвищенню рівня політичної та правової культури громадян. У разі вступу України до НАТО багато ризиків можуть бути мінімізовані, а рівень мінімізувати ризики та підвищити рівень політичної безпеки в Україні.

Реалізація заходів зі створення ефективної системи політичної безпеки сприятиме зміцненню позицій України в міжнародних відносинах та закріпленню її статусу як демократичної, правової держави. Ефективна система політичної безпеки дає змогу оперативно реагувати та нейтралізувати загрози і виклики політичній безпеці, запобігати узурпації політичної влади та сприяти реалізації політичних прав і свобод громадян.

Інформаційна безпека відіграє важливу роль у забезпеченні національної безпеки. Сьогодні інформаційно-комунікаційні технології відіграють важливу роль у побудові якісних систем національної безпеки. Високі технології можуть використовувати фізичні та людські ресурси на глобальному рівні, а також створювати та впроваджувати найсучасніші системи високоточної зброї.

Як повноправний член Організації Північноатлантичного договору (НАТО), Україна може побудувати власну національну модель інформаційного простору. Повноправне членство допоможе Україні убезпечити свій шлях до глобального та європейського регіонального інформаційного простору, впровадити норми та принципи Альянсу у національне законодавство, підвищити конкурентоспроможність вітчизняних інформаційних продуктів та послуг, запровадити ефективну систему реагування та комунікацій, створити кібернетичні сили.

У майбутньому кібервійська можуть стати важливим компонентом Збройних сил України. Завдяки кібервійськам Україна отримає доступ до великого обсягу інформації, важливої для Збройних Сил України та органів влади, залучених до забезпечення національної безпеки України.

До завдань кібервійськ у розвинених країнах належать:

- розвідка загроз національній безпеці в кіберпросторі;
- розвідка критично важливої інформації для урядів та оборонних відомств у кіберпросторі;
- розвідка критично важливої інформації для збройних сил;
- оцінка вразливості кіберінфраструктури противника.

Сьогодні кібернетичні сили України набули більш декларативного характеру. В умовах гібридної війни Росії проти України та активізації розвідувально-психологічних операцій, спрямованих на вплив на громадську думку на користь держави-агресора, створення кібервійськ та впровадження досвіду кібербезпеки ключових країн НАТО є надзвичайно важливим.

Якісне функціонування кібервійськ дозволить не лише захистити критичні компоненти розвідки, але й забезпечити активний кіберзахист від кібератак, тобто мінімізувати загрозу агресора таким чином, щоб наступальні можливості агресора не були реалізовані.

Повноправне приєднання надасть Україні можливість перейти на належний рівень розвитку та безпеки інформаційного простору, що позитивно впливає на політичну, економічну, оборонну та інші складові національної безпеки. Це питання набуває особливого значення для України та НАТО в умовах агресивного інформаційного наступу російської пропаганди, спрямованого на розпалювання конфліктів всередині Європи та України, зокрема в контексті порушення національного суверенітету та територіальної цілісності.

Окремо варто згадати про економічну безпеку, яка має важливе значення для забезпечення належного рівня національної безпеки. Протягом останніх років основними викликами в економічній сфері є гібридна війна Російської Федерації та використання гібридних і військових методів і засобів для руйнування української економіки.

До позитивних наслідків членства в НАТО для української економіки можна віднести:

- Стандартизація економічних правил;
- Впровадження економічних реформ;

- Покращення інвестиційного клімату як для українських, так і для іноземних інвесторів. Вступ до Альянсу покращить інвестиційний імідж України, оскільки інвестори не сприймають Україну як державу з багатьма характеристиками, притаманними пострадянським економікам, такими як корупція та злочинність;

- Збільшення іноземних інвестицій. Наприклад, після вступу Польщі до ЄС потоки іноземних інвестицій зросли в 3,5 рази, а в Румунії - на 141%;

- Покращення перспектив вступу до Європейського Союзу та участі у відповідних програмах економічного розвитку.

Як повноправний член НАТО Україна зможе подолати внутрішні та зовнішні загрози, знизити рівень тінізації економіки та побудувати ефективний економічний механізм, здатний проводити збалансовану фіскальну політику. Повноправне членство допоможе створити ефективні механізми виявлення загроз національним інтересам та відновити промисловий потенціал Донецької та Луганської областей і Кримського півострова.

Таким чином, механізми забезпечення економічної безпеки потребують удосконалення з урахуванням досвіду країн-членів НАТО у формуванні економічної безпеки. Ефективні механізми забезпечення економічної безпеки можуть бути досягнуті шляхом розвитку економіки, здатної підтримувати стабільність, рівновагу та економічне зростання в умовах зовнішніх і внутрішніх загроз. Ефективна система економічної безпеки може бути створена лише тоді, коли економіка держави є стійкою та ефективною.

Не менш важливим елементом національної безпеки є науково-технологічна безпека. Її сучасний стан потребує суттєвої модернізації. Існуюча модель не дозволяє створити високотехнологічну індустрію. Через відсутність підтримки наукової діяльності та розвитку високих технологій в Україні досі не сформована інноваційна модель високотехнологічного розвитку, а технологічний розрив з розвиненими країнами постійно збільшується.

Повноправне членство України в Альянсі сприятиме впорядкуванню науково-технічної політики країни, покращенню науково-дослідної діяльності, підвищенню технологічного рівня, стимулюванню інноваційної діяльності та

підвищенню ефективності технологічних інновацій.

Сьогодні система науково-технологічної безпеки України потребує суттєвих змін. Створення конкурентоспроможної системи науково-технологічної безпеки надає можливість виробляти сучасні інноваційні наукові дослідження, розробки та продукцію і забезпечити належну конкурентоспроможність держави в сучасному світі [69, с. 11].

Таким чином, можна стверджувати, що сьогодні Україна стане повноправним членом Альянсу, але без визначеного терміну; статус повноправного члена НАТО дасть можливість Україні забезпечити високий рівень національної безпеки та своєчасно реагувати на виклики і загрози. Політика національної безпеки України формуватиметься з урахуванням сучасних суспільних і національних потреб та процесу входження до європейських безпекових структур на засадах демократичного розвитку суспільства і держави, дотримання високого рівня захисту прав і свобод людини та утвердження європейських цінностей.

РОЗДІЛ 4

ВПЛИВ ПОВНОМАШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ НА ПРОЦЕС ЄВРОАНТАНТИЧНОГО КУРСУ УКРАЇНИ

1. Особливості узгодження позицій держав-членів НАТО щодо бачення України як повноправного члена НАТО

Процедура набуття повноправного членства в Альянсі є доволі складною та довготривалою, вона складається із декількох етапів. Зокрема, важливою умовою набуття повноправного членства в НАТО є узгодження одностайного рішення між усіма членами Альянсу щодо питання входження нового члена в Альянс.

Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг неодноразово зазначав, що місце України в Альянсі: "Ми також обговорили шлях України до членства в НАТО. Союзники згодні з тим, що Україна стане членом НАТО. Наразі ми надали рекомендації щодо пріоритетних реформ в Україні, включаючи боротьбу з корупцією, зміцнення верховенства права та підтримку прав людини і прав меншин" [49], — заявив Генеральний секретар НАТО під час засідання Ради Україна-НАТО 29 листопада 2023 року в Брюсселі.

Зокрема, Генеральний секретар Альянсу Єнс Столтенберг зазначив, що двері для України в НАТО є відкритими, однак терміни прийняття України до Альянсу будуть встановлюватися всіма державами-членами НАТО.

Позицію приєднання вступу України до Альянсу підтримує Президент Сполучених Штатів Джоозеф Байден, однак зазначає, що Україні варто ще багато працювати в цьому напрямку: «Ви проробили величезну роботу, вам ще багато чого треба зробити, і ми переконаємось що ви отримаєте все, що вам потрібно. І я з нетерпінням чекаю того дня, коли ми проведемо зустріч, щоб відсвяткувати ваше офіційне членство в НАТО» [61], — зазначив Байден на Вільнюському саміті у 2023 році.

Узгодження позицій держав-членів НАТО щодо бачення України як повноправного члена Альянсу є доволі складним та багатовимірним процесом, який включає в себе чимало різних чинників.

Перший чинник – це геополітичне розташування України. Україна є державою, яка межує з Росією, а також має важливе геостратегічне значення для НАТО. Вступ України до Альянсу означав би його подальше розширення на схід, що сприймається Російською Федерацією як реальна загроза її національній безпеці. Є певні політичні сили в державах Альянсу, які все ще побоюються через вищезазначені фактори повноправного членства України в Альянсі [88, с. 8].

Другий чинник – це політична ситуація в Україні. Україна є демократичною державою, але її політична система все ще перебуває в процесі розвитку. НАТО вимагає від своїх членів дотримання принципів демократичних цінностей, а також проведення різноманітних реформ у сфері безпеки та оборони.

Насамперед, Україні необхідно зосередитись на проведенні реформ у сфері управління військами, діджиталізації. Українським є необхідність проведення ряду заходів щодо боротьби з корупцією, зокрема, прийняття антикорупційних законів, включаючи сферу оборонних закупівель.

Третій чинник – це військова готовність України. Україна показала доволі успішну спроможність відбивати військову агресію, однак її Збройні сили все ще потребують модернізації та проведення реформ.

Важливим чинником також є активна фаза військового протистояння між Україною і росією, що унеможлиблює встановлення чітких умов та термінів щодо отримання повноправного членства в НАТО для України.

Дані фактори змушують по-різному ставитись державами-членами НАТО до термінів набуття повноправного членства України в Альянсі.

Сьогодні окремі країни, наприклад, Польща, Литва, Латвія та Естонія, є прихильниками швидкого вступу України до НАТО. Вони стверджують, що це зміцнить оборону Альянсу та послабить вплив Росії в регіоні.

Зокрема, Міністри закордонних справ Великої Британії та Польщі заявили, що підтримують спрощену процедуру, за якою Україна може стати повноправним членом Північноатлантичного альянсу, як це було зроблено для таких країн, як Швеція і Фінляндія.

Окрім того, міністр закордонних справ Польщі Збігнев Рау та міністр закордонних справ Великої Британії Джеймс Клеверлі під час підписання документа про партнерство до 2030 року щодо поглиблення зовнішньополітичної, безпекової та оборонної співпраці в липні 2023 року зазначили, що Польща і Велика Британія прагнуть максимально наблизити Україну до НАТО в інституційному вимірі, сприяти тому, щоб українські військово-політичні структури якомога швидше були адаптовані до таких, які є стандартом в Північноатлантичному альянсі [42].

Інші країни, зокрема Франція, Німеччина та Угорщина, є більш обережними щодо вступу України до Організації Північноатлантичного договору. Вони вважають, що спершу варто зосередитись на вирішенні ряду проблем, перш ніж Україна зможе стати повноправним членом Альянсу.

Зокрема, вищі посадові особи Угорщини неодноразово заявляли, що не підтримуватимуть набуття повноправного членства України у Європейському Союзі та Альянсі нібито через здійснення дискримінації Україною прав угорської меншини.

Варто зазначити, що позиція Угорщини вкрай відрізняється від позиції Європейського Союзу та НАТО щодо європейської та євроатлантичного курсу України та в питанні допомоги для України у стримуванні російської агресії.

Певна частина держав-членів Альянсу не хоче повністю звільнити Україну від здійснення реформ до вступу в НАТО. Зокрема, такої позиції притримуються Сполучені Штати та Німеччина.

На шляху до отримання повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору українській дипломатії слід переконувати світову спільноту, що Україна є надійним партнером та виступає гарантом безпеки в багатьох ключових галузях євроатлантичної безпеки, а членство України в Альянсі є взаємовигідним як для України, так і для Організації Північноатлантичного договору. Вступ України до Альянсу допоможе створити повноцінну та сильнішу систему безпеки на європейському континенті.

Неузгодженість позицій держав-членів Альянсу щодо статусу України як повноправного члена Організації Північноатлантичного договору певною мірою

вплинуло на результати Вільнюського саміту, на якому було узгоджено ряд важливих рішень щодо наближення України до Альянсу, однак так і не було надано запрошення до членства для України.

Серед основних аргументів противників швидкого набуття членства України в Альянсі є:

- Україна не зможе посилити єдність та обороздатність Альянсу;
- надання членства для України в Організації Північноатлантичного договору під час війни з Росією може призвести до залучення Альянсу в довготривалу війну;
- отримання повноправного членства України в НАТО дасть можливість росії активізувати антинатівську риторіку та мобілізувати населення на підтримку продовження протиправних воєнних дій Росії.

У цьому випадку, Україна має наводити конкретні аргументи на противагу скептикам вступу України в Альянс.

Варто розуміти, що отримання повноправного членства України в Альянсі зможе не лише значно посилити євроатлантичну безпеку, але й надасть можливість розпочати трансформацію сучасної пропутінської Росії.

Досягти цього завдання можливо лише за допомогою:

- цілковитої військової поразки Росії;
- набуття повноправного членства України в Альянсі;
- притягнення за воєнні злочини в Міжнародному трибуналі політичне керівництво Росії та Білорусі.

Поразка Росії змусила б відмовитися від імперських амбіцій сучасної Росії, що сприяло б значному зміцненню стабільності на європейському континенті та у світі.

Противники вступу України в НАТО мають зрозуміти, що членство України в Альянсі жодним чином не несе ніяких загроз для Росії, але несе загрозу для імперської політики Росії [71, с. 24].

Отже, наразі в НАТО немає цілковитого консенсусу щодо термінів

членства України. Для узгодження позицій держав-членів НАТО щодо членства України в Альянсі необхідно враховувати всі відповідні фактори. Важливою умовою є досягнення політичної та військової згоди між Україною та НАТО.

Україна має продовжувати проводити реформи у сфері безпеки та оборони, а також демонструвати свою відданість демократичним цінностям. Для України вкрай можливо стати повноправною частиною західного цивілізованого світу та вийти з сірої зони, у якій опинилась між ЄС та НАТО з одного боку та Росією з іншого боку, що зробило національну безпеку України вкрай вразливою від впливу Російської Федерації.

НАТО, у свою чергу, також має бути готовим надати Україні необхідну підтримку для проведення реформ та зміцнення її обороноздатності. Лише за таких умов буде можливим досягнення консенсусу щодо членства України. Зокрема, варто розуміти, що членство України в НАТО лише посилить обороноздатність Альянсу та мінімізує ряд безпекових викликів, які сьогодні постали в Європі та світі.

2. Україна як гарантія європейської безпеки

Російська агресія проти України у 2022 році стала серйозним викликом для європейської безпеки і викликала низку правових та інституційних змін у країнах Європи. Це вторгнення значно трансформували правові та інституційні структури, в яких розвивається безпека та оборона на континенті.

Реформи, спричинені російським вторгненням, можна поділити на 2 основні категорії: по-перше, це посилена участь у багатосторонніх формах і альянси, таких як спільна політика безпеки та оборони ЄС та НАТО; по-друге, збільшення фінансування та ресурси для забезпечення оборони. Хоча дипломатія залишається важливим інструментом зовнішньої політики, усвідомлення того, що забезпечення безпеки переважно залежить від військового потенціалу, сильно вплинуло на правові, інституційні та політичні механізми, які визначають оборону та безпекову політику в Європі.

Після початку російської агресії проти України по всій Європі було вжито ряд заходів, які виділяються з конституційної точки зору, як у державних

конституціях, так і в правових, інституційних та політичних механізмах, що регулюють безпеку та оборону в європейських державах.

Російська агресія проти України змусила переглянути підходи у забезпеченні безпеки та оборони у ЄС. Європейський Союз та його держави-члени покращили своє геополітичне становище, зокрема шляхом посилення співпраці з питань оборони на рівні ЄС та збільшення витрат на оборону. Це не означає нехтування важливістю та ефективністю дипломатії – яка залишається головним інструментом зовнішніх дій – а розуміння того, мир і безпека головним чином залежать від військового потенціалу [76, с. 9].

Виходячи із нових безпекових реалій, відбулося переосмислення щодо важливості ролі України у забезпеченні регіональної та європейської безпеки.

Починаючи ще з 2014 року Україна стала своєрідним східним форпостом у стримуванні російської агресії проти Європи та України та висловила своє чітке бажання бути повноправною частиною євроатлантичних структур. Зважаючи на своє геополітичне положення, Україна стримує військовому російську агресію, тим самим не допускає подальшого вторгнення російських військ на територію інших суверенних європейських держав, зокрема, у країни, які були частиною колишнього Радянського Союзу, країни Балтії, Польщу та інші.

Відбиття Україною російської агресії впродовж дев'яти років сприяло підвищенню довіри до України з боку держав-членів НАТО та ЄС і показало, що Україна є важливим партнером у забезпеченні європейської безпеки. Можна стверджувати, що Україна вже де-факто є союзником Альянсу. Взаємосумісність України з НАТО спостерігається в багатьох аспектах взаємодії з Альянсом.

30 вересня 2022 року Україна здійснила важливий до отримання статусу союзника НАТО, коли, на основі рішення Ради національної безпеки і оборони України Президентом України Володимиром Зеленським, Головою Верховної Ради України Русланом Стефанчуком та Прем'єр-міністром України Денисом Шмигалем підписали заявку на вступ до Альянсу в пришвидшеному порядку.

Цей крок підкреслює важливість вступу України до НАТО для зміцнення європейської безпеки. Україна вже є партнером Альянсу з розширеними

можливостями та підтримує тісні зв'язки із західними країнами. Повноправне членство дозволить значно посилити співпрацю в різних галузях, що, в свою чергу, підвищить безпеку як в Україні, так і в державах ЄС та НАТО. потужний військовий потенціал України, що продемонстрував свою здатність відбивати російську агресію, стане важливим активом для альянсу в разі можливих нових атак.

Збройні сили України, які мають безпосередній бойовий досвід, зможуть значно посилити захист держав Альянсу на його східному фланзі, де можуть виникнути загрози з боку Росії. Крім того, набуття повноправного членства дозволить посилити економічне співробітництво між Україною та НАТО, зокрема в сфері військових розробок і удосконалення військово-промислового комплексу. Це стане потужним стримуючим фактором для російського експансіонізму та може допомогти в розв'язанні територіальних конфліктів у Грузії, Молдові та інших країнах.

Важливою галуззю в забезпеченні європейської архітектури безпеки є інформаційна безпека. Керівництво Російської Федерації за допомогою інформаційних технологій намагалося не втратити свого впливу на пострадянські країни, зокрема й на Україну та похитнути безпеку у Європі. Інформаційна війна РФ активно реалізовується через засоби масової інформації. ЗМІ та соціальні мережі використовуються як засоби для просування власної пропаганди. Вплив на формування громадської думки відбувається через поширення фейкової інформації. Під час російської агресії мас-медіа країни-агресора активно використовують такі засоби у своїй пропаганді, як: необ'єктивність, маніпуляції, перекручування фактів, відверта неприхована брехня, фейки. Завдяки цьому відбувається насичення інформаційного простору неправдивою інформацією, спотворюється картина політичного, економічного, культурного життя у багатьох країнах євроатлантичного простору.

В умовах багаторівневої війни, яку розгорнула Росія проти України, де воєнні дії ведуться одночасно з інформаційною війною, Україна доволі успішно посилює заходи національної безпеки держави в інформаційному просторі та сприяє відбуттю кібератак задля захисту інформаційного простору своєї

держави від російської пропаганди, гарантуючи суспільству і кожному громадянину захист від загроз та посилення національної безпеки.

Досвід України може бути корисним для багатьох держав. Зокрема, досить перспективною є співпраця з НАТО у сфері кібербезпеки та створенні нового роду військ в Україні – кібервійськ. Оскільки загрози та виклики в кіберпросторі наразі є досить небезпечними, тому обмін досвідом з цього питання є вкрай важливим. Зокрема актуальною в цьому напрямку є співпраця в рамках кіберцентрів в державах-членах НАТО.

Важливим є також співпраця в економічній сфері, царині інформаційних технологій. Використання ІТ в безпековому секторі може бути один із дієвих факторів для подолання корупції.

Україна, як один із найбільших агроекспортерів у світі, продовжує виконувати зобов'язання у сфері продовольчої безпеки, показавши Європі і світу, що вона є надійним партнером, навіть незважаючи на війну. В умовах блокади портів Україні вдалось досить швидко перебудувати логістику та запровадити ініціативу Grain from Ukraine (Зерно з України), згідно з якою вдалося забезпечити українським зерном безліч країн на різних континентах світу.

Попри повномасштабне вторгнення та постійні атаки на портову інфраструктури, Україна продовжує виконувати свою роль гаранта світової продовольчої безпеки, забезпечуючи світ зерном. Крім того, Україна є надійним партнером для Європи в сфері енергетичної безпеки. Незважаючи на російські удари по енергосистемі, експорт електроенергії в європейські країни не припинився повністю.

Це демонструє здатність України бути стабільним партнером для європейської енергетичної безпеки. Навіть за умов надзвичайних ситуацій українська енергосистема довела свою стійкість, забезпечуючи електроенергію для європейських споживачів і підтримуючи енергетичну безпеку на континенті.

Таким чином, навіть у часи війни Україна продовжує відігравати лідерську роль у забезпеченні безпеки Європи, послаблюючи військовий

потенціал Росії та забезпечуючи стабільність ключових сферах. Вступ України до НАТО дозволить швидше реагувати на безпекової загрози, зокрема з боку Росії, і зробить систему реагування більш гнучкою, підвищуючи безпеку як на регіональному, так і на транс'європейському рівнях.

3. Результати Вільнюського саміту НАТО у 2023 році та гарантії безпеки для України

Вільнюський саміт НАТО 2023 року став важливим етапом у розвитку Альянсу та взаємодії з Україною, продовжуючи реалізацію рішень, ухвалених на Мадридському саміті 2022р. Він також слугував підготовку до Вашингтонського саміту 2024р., присвячено 75-річчю заснування НАТО.

У першу чергу, Вільнюський саміт зосереджувався на втіленні пріоритетів, які було озвучені від час Мадридського саміту у 2022 році в новій Стратегічній концепції Альянсу [76, с. 5].

На саміті була підтверджена відданість НАТО основним принципом статуту ООН, демократичним цінностям, верховенство права та свободи слова. Знову наголошено на важливості єдності Альянсу в умовах критичних загроз міжнародній безпеці через військові конфлікти в Європі, зокрема, готовність захищати громадян країн-членів відповідно до статті 5 Вашингтонського договору.

Саміт також підкреслив відданість політиці відкритих дверей НАТО. Відзначено історичний момент вступ Фінляндії до альянсу, що зміцнила безпеку як цієї країни, так і самого НАТО. Водночас, питання членства Швеції залишалося важливим, і було підтверджено готовністю НАТО до її вступу після вирішень питань з Туреччиною.

Особливу увагу було приділено питанням ядерного стримування на глобальному рівні та безпеки Індійсько-Тихоокеанському регіоні. Розглядали співпрацю з державами поза Альянсом, зокрема з Австралією, Японією, Південною Кореєю та Новою Зеландією, а також важливість уникнення підтримки Росії в її агресивних діях з боку Китаю та інших країн.

У питаннях ядерного стримування НАТО спирається на потенціал Великої

Британії, Франції та ядерну зброю США в Європі. Альянс закликає Росію, Китай, Іран і Північну Корею дотримуватися Договору про нерозповсюдження ядерної зброї [74, с. 9].

Визначено, що протидія тероризму, нестабільність на Близькому Сході і в Африці, вразливість критичної інфраструктури, кіберпростору, космічної галузі, енергетичні питання держав-членів, зміна клімату, а також гібридні операції є ключовими аспектами колективної оборони НАТО. Ці загрози можуть виявитися настільки серйозними, що викликають застосування статті 5 Вашингтонського договору.

Важливо зазначити, що під час саміту Росію було визнано головною загрозою для безпеки Організації Північноатлантичного договору та джерелом нестабільності в євроатлантичному регіоні. Зазначено, що сьогодні спостерігається збільшення військової присутності Росії в різних регіонах світу та інтенсифікація співробітництва Росії, у тому числі у війсьній сфері, з іншими недемократичними країнами, що лише збільшує загрози транс'європейській безпеці.

Спираючись на вище згадані факти, держави-члени НАТО погодились на інвестування принаймні 2% відсотків від ВВП у сфері безпеки та оборони для покращення оперативної сумісності сил Альянсу та розвитку оборонної промисловості в державах-членах НАТО. Зокрема, Організація Північноатлантичного договору дійшла висновку, що варто переглянути регіональні оборонні плани, удосконалити передову присутність союзників та затвердити План дій у сфері оборонного виробництва.

Значну увагу приділено безпеці в регіоні Центрально-Східної та Східної Європи, акцентовано увагу на необхідності збільшення військового потенціалу держав-членів Альянсу для зменшення безпекових ризиків у цих регіонах, зокрема, через деструктивні дії російської федерації.

Що стосується результатів Саміту безпосередньо для України, враховуючи визнання Росії найбільшим джерелом небезпеки для НАТО, що було зафіксовано в пункті 5 комюніке Вільнюського саміту та продовження протиправних військових дій на території України, Альянс висловив

підтримку Україні та підтримав право України на самооборону.

Україна дбайливо готувалася до участі в саміті, проводячи зустрічі на різних рівнях з державами-членами НАТО та лобіюючи підтримку свого членства в Альянсі. Зусилля України підтримують кілька міжнародних партнерів, включаючи країни Центральної і Східної Європи. Важливою темою для дискусій було формулювання євроатлантичних перспектив України в спільному комюніке [81, с. 7].

Зокрема, під час Саміту було оголошено про нові військові пакети підтримки для України низкою держав-членів Альянсу. Важливим кроком для України стало підписання меморандуму з 11 державами, які висловили свою готовність щодо навчання пілотів з України на винищувачі F-16.

Важливо, що під час саміту було скасовано для України План дії щодо членства в Альянсі, що дозволило зробити шлях України до НАТО швидшим процесом. Також учасники саміту висловили підтримку Формулі миру Президента України Володимира Зеленського. Створено спеціалізований координаційний штаб НАТО-ЄС для трьохсторонньої взаємодії з Україною та засновано Раду Україна-НАТО з метою зміцнення політичного діалогу.

Висновками інавгураційного засідання Ради Україна-НАТО є:

- оголошення нових пакетів допомоги для Збройних сил України;
- обговорено оборонні потреби України;
- визначено, що Україна отримає запрошення до Альянсу, коли дозволить безпекова ситуація, та отримає гарантії на шляху здобуття повноправного членства в НАТО.

Важливим рішенням для України стало спільне оголошення лідерів України та лідерів держав «Групи семи» надання Україні гарантій щодо захисту України під час військових дій росії та під час транзитного періоду після завершення бойових дій до моменту включення України в НАТО.

Головними завданнями наданих Україні гарантій безпеки має стати:

- у разі нападу передання Україні військового обладнання, авіації,

далекобійної артилерії, бронетехніки та інших важливих військових компонентів для захисту та оборони;

- «Група семи» взяла зобов'язання щодо впровадження санкції проти росії;
- підтримка розвитку оборонної сфери України;
- обмін інформацією, зокрема, розвідданими;
- протидія гібридним загрозам та зміцнення співробітництва у сфері кіберзахисту;
- підвищення сумісності України з євроатлантичними партнерами.

Варто зазначити, що гарантії на сьогодні не є кінцевим документом.

Підписання безпекових договорів буде відбуватися на двосторонньому рівні між Україною та кожною окремою країною. Гарантії безпеки мають убезпечити Україну від повторного збройного нападу Росії, поки Україна не стане повноправним членом Альянсу, та зробити постачання військової техніки в разі нового нападу більш стабільними [84, с. 19].

Таким чином, за висновками комюніке Вільнюського саміту НАТО можна помітити, що Альянс реагує до нових геополітичних обставин та трансформується відповідно до нових безпекових ризиків.

Вільнюський саміт став важливим як для держав-членів Альянсу, так і для запрошених партнерів. На саміті порушено ряд питань, які стосуються глобальної та євроатлантичної безпеки. Альянс вчергове засудив агресивні дії Росії та поставив питання безпекових ризиків у зв'язку з діями Росії. Зокрема, наголошено на важливості приєднання Фінляндії до НАТО та в перспективі приєднання нових членів, таких як Україна та Швеція.

Для України результати саміту можна схарактеризувати як позитивні, незважаючи на те, що всупереч сподіванням Україна так і не отримала запрошення до членства в Альянсі. Вільнюський саміт підкреслив непохитність позиції Альянсу щодо підтримки України проти російської агресії, підтримку її суверенітету та територіальної цілісності.

Організація Північноатлантичного договору підтримала Формулу миру Президента України Володимира Зеленського та, що найголовніше, незважаючи на відсутність чіткого терміну приєднання України до Альянсу, було здійснено ряд кроків у підтримці України та посиленні співробітництва між Україною та НАТО. Альянс ще раз продемонстрував підтримку євроатлантичного курсу зовнішньої політики України та пришвидшив шлях до набуття повноправного членства в Альянсі для України.

ВИСНОВКИ

Національна безпека України є критично важливим аспектом для збереження державного суверенітету, незалежності та стабільності. Аналіз політики забезпечення національної безпеки України показує значну трансформацію підходів, зокрема від багатовекторної зовнішньої політики та позаблокового статусу до чіткого курсу на євроатлантичну інтеграцію. Відмова від позаблоковості, закріплення стратегічного курсу на членство в НАТО та ЄС у Конституції, а також реформи в оборонній сфері свідчать про рішучість України інтегруватись в систему колективної безпеки Заходу.

Євроатлантичний курс України став ключовим фактором у зміцненні обороноздатності та протидії зовнішнім загрозам, передусім агресії Росії. Співпраця з НАТО сприяла адаптації збройних сил України до стандартів Альянсу, удосконаленню оборонних інституцій і впровадження сучасних технологій. Це підвищило здатність країни ефективно відповідати на виклики, зокрема завдяки впровадження Стратегії національної безпеки (2020) та інших стратегічних документів, що визначили пріоритети в цій сфері.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році стало переломним моментом у підходах до забезпечення національної безпеки України. Це вторгнення підкреслив критично важливість посилення обороноздатності держави, адаптації до сучасних викликів у сфері безпеки та подальшої інтеграції до систем колективної безпеки, зокрема НАТО. Агресія Росії не лише змінила сприйняття загроз у Європі, але і підтвердили необхідність зміцнення українських збройних сил, стратегічного партнерства заходом та посилення ролі України в забезпеченні регіональної стабільності.

Війна продемонструвала ефективність реформ оборонної сфери, розпочатих у рамках євроатлантичної інтеграції, зокрема впровадження стандартів НАТО у військовій сфері та підвищення рівня професійної підготовки особового складу. Співпраця з Альянсом і міжнародними партнерами сприяла забезпеченню збройних сил України сучасним обладнанням, зброї та технологіями, що стало вирішальним фактором у

протидії масштабні російські агресії.

Окрім цього, повномасштабна війна висвітлила важливість стратегічного планування у сфері національної безпеки. Виконання Стратегії національної безпеки 2020 року та інших програм дозволило адаптуватись до умов війни. Україна продемонструвала здатність ефективно мобілізувати національні ресурси, залучати міжнародну підтримку і створювати нові коаліції для протидії агресору.

У контексті повномасштабної війни значення євроатлантичного курсу стало ще більш очевидним. Спільна протидія Росії зміцнила підтримку України на міжнародній арені, а роль НАТО як гаранта стабільності стала вирішальною у забезпеченні безпеки не лише України, а й Європи в цілому. Перспектива членства у Україні в Альянсі є важливим чинником для довгострокової безпеки, запобігання подальшої ескалації конфліктів і стримування агресивної політики Росії.

Євроінтеграція та співпраця з НАТО є не лише інструментом підвищення обороноздатності України, а й гарантії захисту демократичних цінностей, прав людини та верховенства права. Подальший розвиток цих напрямків дозволить Україні забезпечити свою безпеку, відновити територіальну цілісність та закріпити свою роль як надійного партнера у європейській та глобальній системі безпеки.

Україна як потенційний член НАТО суттєво зміцнить свій міжнародний імідж і позиції на світовій арені. Це сприятиме виходу України з-під геополітичного впливу Росії та забезпечити стабільність у східному фланзі Альянсу. Попри консенсус серед членів НАТО щодо майбутнього членства України, його терміни залишається невизначеним через триваючу війну та додаткові вимоги до реформ.

Для інтеграції до НАТО Україні важливо впроваджувати реформування системи національної безпеки, посилювати співпрацю правоохоронні та інформаційній сферах, забезпечувати прозорість оборонних бюджетів і впроваджувати стандарти Альянсу в Збройних Силах України. Також слід активізувати обмін досвідом із державами НАТО для підвищення ефективності

національної оборони та адаптації до вимог Альянсу.

Таким чином, курс України на євроатлантичну інтеграцію не лише посилює національну безпеку, але і відкриває нові можливості для співпраці та стабільності в регіоні. Це підтверджує, що єдність із Заходом і впровадження європейських стандартів є перспективним шляхом для забезпечення довготривалої безпеки та розвитку держави.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексієвець М., Секо Я. Зовнішня політика України: від багатовекторності до безальтернативності: *Міжнародний збірник наукових праць. Історія, міжнародні відносини*. Тернопіль: Видавництво ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. Вип. 17. С. 34-49
2. Алібейлі Е. А. Вибір Україною зовнішньополітичної стратегії в середині 1990-х років: варіант ГУАМу: *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. Київ: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, 2016. №23(2). С. 13-20
3. Андріянова Н. М. Трансформація НАТО: мета, етапи, напрями: *Науковий вісник*. Київ: ВГО Українська академія наук, 2017. №124. С. 342-345.
4. Андрущенко С.В. Геополітична геометрія США-ЄС-Россія-Україна: *Збірник наукових праць*. Київ: Інститут Міжнародних Відносин Київського Національного Університету Імені Тараса Шевченка, 2007. С. 68-78.
5. Барабаш О., Білий В. "Політичні трансформації в Україні та Європі: проблеми та перспективи". Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2020. Випуск 31. С. 90–97.
6. Беззуб І. Україна – НАТО: стан та перспективи взаємовідносин: *Вісник КНУ ім. Шевченка*. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2019. С. 21-24
7. Березний А. Економічні наслідки розширення НАТО для України: *Економічний часопис*. Київ: Інститут суспільної трансформації, 2014. № 11 - 12. С. 14 - 17.
8. Білий В., Копиця І. "Інтеграційні процеси в Європі та Україні: соціально- гуманітарні та політико-правові аспекти". Київ: Українська академія банківської справи Національного банку України, 2018. 282 с.
9. Вітряк М. Складнощі і перспективи євроатлантичної політики Л. Д. Кучми. *Науковий вісник*. Миколаїв: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, 2019. №2(48). С. 12-19.
10. Воєнна доктрина України. Затверджена Указом Президента України

від 24 вересня 2015 р. №555/2015. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>

11. Вступ України до НАТО – стратегічна мета зовнішньої політики / Кривонос Р.А. та ін. Київ: Інститут Міжнародних Відносин Київського Національного Університету Імені Тараса Шевченка, 2017. Вип. 27. 22 с.

12. Гербст Дж. Підтримка США України продовжуватиметься. Київ: *День*, 2018. № 202. С. 3.

13. Гомонай В. Конституційно-правове забезпечення набуття Україною повноправного членства в Організації Північноатлантичного Договору. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2020. № 4. С. 18-21.

14. Гончаренко О. М., Лисицин Е. М., Вагапов В. Б. Поняття національної безпеки в контексті національних інтересів України. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2012. № 1. С. 18-24.

15. Денисов В. Н. Організація Північноатлантичного договору: *Енциклопедія міжнародного права*. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2019. Т. 3. 462 с.

16. Декларація про доповнення Хартії про особливе партнерство між Організацією Північно-Атлантичного договору та Україною від 21 серпня 2009 р. Документ 950_021.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_021#Text

17. Євроатлантичний вектор України: національна доповідь / Пирожков С. І. та ін. Київ: Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2019. 328 с.

18. Закон України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики» від 14.11.2009 р. № 1707-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>

19. Закон України "Про військову доктрину України" від 24.09.2015 р. № 761-VIII. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>

20. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо зовнішньополітичного курсу України» від 08.07.2018. № 2091-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2091-19#Text>

21. Закон України "Про національну безпеку України" від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
22. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003. Документ 964-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>
23. Зленко А. Нейтралітет чи позаблоковість: чи це в інтересах України? *Періодичний журнал*. Київ: Віче, 2009. № 9. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/1418/>
24. Конституція України URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>
25. Комишан О. Ю. Євроатлантична інтеграція–стратегічний напрям розвитку України. Одеса: Одеський національний технологічний університет, 2021. 258 с.
26. Копиця І. Відносини України з Європейським Союзом та НАТО: виклики та перспективи. *Всеукраїнська наукова студентська конференція*. Одеса: Одеська юридична академія, 2020. С. 34
27. Копиця І. Зовнішньополітичні виклики для України: НАТО та інші вектори. Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2018. 187 с.
28. Копиця І. Україна та НАТО: проблеми та перспективи співпраці. *Електронний навчальний посібник*. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2018. 126 с.
29. Кордон. М. В. Європейська та євроатлантична інтеграція України: *Навчальний посібник*. Київ: Центр навчальної і практичної літератури, 2010. 2-ге вид. 172 с.
30. Кравченко В., Орлик В. Сучасний стан і перспективи розвитку й трансформації Північноатлантичного альянсу. *Аналітична доповідь*. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2021. 36 с.
31. Макогон Ю. Гібридна війна Росії проти України: енергетичний аспект. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2022. 139 с.

32. Мелещенко Т., Волошин І. Шлях України до НАТО: основні проблеми, здобутки та перспективи євроатлантичної інтеграції. *Український історичний журнал*. Київ: Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова, 2021. № 4. С. 101-127.

33. Панків В., Копиця І. Зовнішня політика України: теорія і практика. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2007. 27 с.

34. Ніколаєць К. М. Стосунки України з НАТО: проблеми та перспективи. Київ: Інститут історії України НАН України, 2010. 167 с.

35. Організація Північноатлантичного договору. Відповідь НАТО на вторгнення Росії в Україну. URL:

https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_192648.htm

36. Осадча І. Вплив членства в НАТО на колишні комуністичні країни (на прикладі Республіки Болгарія). *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2015. Т. 29-30. С. 107-110.

37. Поліщук О., Мельник А. Україна-НАТО: стратегічне партнерство. *Науковий журнал*. Київ: Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова, 2012. № 2-3 (131-132). С. 3-31.

38. Портнов А. Дипломатія відновлення незалежності України: зовнішньополітичні орієнтири 1991-1994 років. *Науковий журнал*. Київ: Український центр політичного менеджменту, 2011. № 1(46). С. 103.

39. Постанова Верховної Ради України "Про заяву Верховної Ради України щодо відносин України з НАТО та іншими міжнародними організаціями" від 23.06.2005 р. № 2761-IV. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861/2005#Text>

40. Постанова Верховної Ради України "Про заяву Верховної Ради України щодо заяви Парламентської Асамблеї НАТО щодо підтримки територіальної цілісності України" від 20.11.2014 р. № 1693-VII. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/744/2014/paran5#n5>

41. Саакянц О., Кремень В. НАТО та безпека в Європі: виклики для України. Івано-Франківськ: Прикарпатський університет імені Василя

Стефаніка, 2004. 165 с.

42. Світовий конгрес українців. Велика Британія та Польща підтримали прискорений вступ України до НАТО. URL:

<https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/velyka-brytania-ta-polshcha-pirdtrymaly-pryskorenyi-vstup-ukraininy-do-nato/>

43. Соскін О. Українська перспектива щодо набуття членства в Північноатлантичному альянсі. *Економічний часопис*. Київ: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2022. № 3. С. 18 - 19.

44. Стратегія національної безпеки України 2007 р. №105/2007. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1052007-5496>

45. Стратегія національної безпеки України 2012 р. №389/2012. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3892012-14402>

46. Стратегія національної безпеки України 2015 р. №287/2015. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070>

47. Стратегія національної безпеки України 2020 р. №392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>

48. Струтинський В. Українсько-польське й українсько-російське стратегічне партнерство в контексті європейських інтеграційних процесів. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2014. № 14. С. 40-49.

49. Суспільне. Затвердили "амбітну" програму роботи на наступний рік: підсумки засідання Ради Україна — НАТО. URL: <https://suspilne.media/627990-rozpocalosa-perse-v-istorii-zasidanna-radi-ukraina-nato-temi-zustrici/>

50. Тодоров І. Історичні, геополітичні та політико-правові засади співробітництва України та НАТО. URL:

https://www.ji.lviv.ua/n77texts/Zasady_spivrobotnytva.htm51

51. Тодоров І. Трансформація взаємин Україна–НАТО у контексті позаблоковості. *Вісник Громадської ліги Україна–НАТО*. 2012. С. 22.

52. Угода між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з підтримки та постачання «Про реалізацію співпраці у сфері медичної реабілітації» 17-21 вересня 2015 року. Документ 950_034. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_034#Text

53. Уроки гібридного десятиліття: що треба знати для руху вперед. Матеріали Міжнародної конференції. 7—8 листопада 2018 року.

URL:

<https://www.kmu.gov.ua/ua/news/ukiyevi-vidkrilasya-mizhnarodnakonferenciya-urokigibridnogo-desyatilittya-shcho-treba-znati-dlyaruhuvpered>

54. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору. 9 липня 1997. Документ 994_002. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002#Text

55. Хімей В. Україна в системі міжнародних відносин кінця ХХ – початку ХХІ ст. *Наукові записки з української історії*. Київ: Інститут історії України, 2012. № 29. С. 154.

56. Чупрій Л.В. Євроінтеграційні та євроатлантичні перспективи України в світлі сучасних геополітичних викликів. *Науковий журнал*. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2022. № 28. С. 119-123.

57. Шкуратенко О. В. Правові підстави участі України в міжнародних організаціях. *Правова система України: сучасний стан та перспективи розвитку*. Рівне: Рівненський інститут Київського університету права Національної академії наук України, 2014. С. 71–81.

58. Шульц М. Євромайдан як наріжний камінь нової України. Київ: *День*, 2014. № 221. С. 8.

59. Bianchini S. and Combs R. G. *Eastern Europe and the Challenges of Modernity. 1800-200*. London and New York, 2016. 270 p.

60. Brussels. Office of Information and Press. 2019. 618 p.

61. Chas.news. "I look forward to the day when Ukraine joins NATO," — Biden. URL: <https://chas.news/news/z-neterpinnyam-ochikuyu-dnya-koli-ukraina-vstupit-v-nato-baiden>

62. Georgescu A., Ungureanu R.-S. *The Black Sea Region and NATO*. Cambridge: MIT Press, 2021. 96 p.

63. Gray C. S. *NATO and the Evolving Structure of Order in Europe: Changing Terms of the Transatlantic Bargain*. Hull Strategy Paper № 1. The

University of Hull, 2019. 95 p.

64. Joint statement by the EU and NATO on the situation in Ukraine. *European Council*. 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/02/28/joint-statement-by-the-eu-and-nato-on-the-situation-in-ukraine/>

65. Joint statement of the NATO-Ukraine Commission at the level of Heads of State and Government. *North Atlantic Treaty Organization*. 2019. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_166624.htm

66. Kubicek P. J., Karatnycky A. *The EU and Ukraine: Between Integration and Neighborhood*. Chicago: Quadrangle Books, 2017. 53 p.

67. Kwasniewski A., Cox P. *After the Orange Revolution. The Consolidation of Democracy in Ukraine*. Cambridge: MIT Press, 2007. P. 45-83

68. Lindberg L. *The Political Dynamics of European Economic Integration*. Stanford: Stanford University Press, 1963. 367 p.

69. [van Elsuwege P.](#) *From Soviet Republics to EU Member States: A Legal and Political Assessment of the Baltic States' Accession to the EU and NATO*. Brill, 2008. 585 p.

70. Mitrany D. A. *Working Peace System*. Chicago: Quadrangle Books, 1966. 260 p.

71. NATO and Ukraine: A Strategic Partnership. *International Institute for Strategic Studies*. 2021. URL: <https://www.iiss.org/publications/strategic-comments/2021/nato-ukraine-strategic-partnership>

72. NATO and Ukraine: From Partnership to Membership. *German Marshall Fund*. 2019. URL: <https://www.gmfus.org/publications/nato-and-ukraine-partnership-membership>

73. NATO Secretary General Jens Stoltenberg's press conference on Ukraine and NATO. *North Atlantic Treaty Organization*. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_220665.htm

74. NATO's Open Door Policy: Opportunities and Challenges for Ukraine. *Ukrainian Institute for the Future*. URL: https://uifuture.org/en/publications/nato_s_open_door_policy_opportunities_and_challenges_for_ukraine/

75. NATO Enlargement: Opinions and Options. Washington: National Defense University, 1995. 205 p.
76. Partnership for Peace. NATO summit Brussels. NATO Graphics studio, 2014. 8 p.
77. Pipchenko N., Makarenko I., Ryzhkov M. The policy of European and Euro- Atlantic integration as a key factor for Ukraine's transformation. *European Spatial Research and Policy*. 2021. Vol. 28. № 1. P. 265-285.
78. Ptashchenko O., Panasenko H., Liapa M. Institutional Instruments of Ukraine's Euro-Atlantic Integration. *Economic Affairs*. 2022. Vol. 67. № 3. P. 337-344.
79. NATO and European Security: Alliance Politics from the End of the Cold War to the Age of Terrorism. Praeger, 2003. 216 p.
80. Remarks by U.S. President Joe Biden on Ukraine and NATO. 2021 URL: https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches_remarks/2021/06/14/remarks-by-president-biden-on-u-s-arrival-in-brussels-belgium/
81. NATO in the 21st Century: Challenges and Opportunities. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_18315.htm?selectedLocale=en
82. Speech by the NATO Deputy Secretary General on Ukraine's relationship with NATO. 2021. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_187249.htm
83. Statement by the Minister of Foreign Affairs of Ukraine Dmytro Kuleba on Ukraine's partnership with NATO. 2021. URL: <https://mfa.gov.ua/en/press-center/news/91153-statement-by-the-minister-of-foreign-affairs-of-ukraine-dmytro-kuleba-on-ukraine-s-partnership-with-nato>
84. Statement by the NATO Foreign Ministers on Ukraine. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_194680.htm
85. Statement by the President of Ukraine Volodymyr Zelensky on Ukraine's membership in NATO. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/vistup-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-na-vitrik-73895>
86. Statement by the NATO Parliamentary Assembly on the crisis in Ukraine. URL: <https://www.nato-pa.int/news/nato-pa-statement-crisis-ukraine>
87. Statement by the NATO Secretary General on Ukraine's Independence

Day. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_187274.htm

88. Ukraine and NATO: A Historical and Contemporary Overview. *Center for European Policy Analysis*. URL: <https://cepa.org/ukraine-and-nato-a-historical-and-contemporary-overview/>

89. Ukraine and NATO: A New Security Agenda for Europe. Carnegie Endowment for International Peace. 2021 URL: <https://carnegieendowment.org/2021/03/15/ukraine-and-nato-new-security-agenda-for-europe-pub-84121>

90. Ukraine's NATO Ambitions and Russia's Reactions. *Center for Strategic and International Studies*. 2021 URL: <https://www.csis.org/analysis/ukraines-nato-ambitions-and-russias-reactions>

91. Ukraine's NATO Aspirations: Roadmap to Membership. *Atlantic Council*. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2021/06/Ukraine-NATO-Aspirations-Roadmap-to-Membership.pdf>

92. Ukraine's NATO Future: Opportunity and Challenge. Brookings Institution. 2021. URL: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2021/04/Ukraines-NATO-Future.pdf>

93. Ukraine-NATO Relations: The Current State and Prospects. *Razumkov Centre*. 2020. URL: <https://razumkov.org.ua/en/news/ukraine-nato-relations-the-current-state-and-prospects>

94. Ukraine-NATO Relations: The View from Kyiv. Wilson Center. 2021. URL: <https://www.wilsoncenter.org/article/ukraine-nato-relations-the-view-kyiv>

95. Martin P. Alliance Politics, Kosovo, and NATO's War: Allied Force or Forced Allies? Palgrave MacMillan, 2001. 246 p.

96. Lieven A. Ukraine and Russia: A Fraternal Rivalry. United States Institute of Peace Problems, 1999. 208 p.

97. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління

98. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від

14.09.2020 p. № 392/2020. URL : 73
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>

99. Universidad de Nevada, Essay “Prospects for Ukraine’s Euro-Atlantic Integration

URL: <https://en.unav.edu/web/global-affairs/perspectivas-de-la-integracion-euroatlantica-de-ucrania>